

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Ing. Jana Rychtaříková

Daň z finančních transakcí

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Novotný, Ph.D.

Katedra finančního práva a finančních vědy

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 22. dubna 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne

Podpis:

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala JUDr. Petrovi Novotnému, Ph.D. za cenné rady a připomínky při psaní diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině a blízkým, kteří mě během studia podporovali a bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

Obsah

Úvod.....	7
1 Zdanění finančního sektoru.....	10
1.1 Způsoby zdanění finančního sektoru.....	11
1.1.1 Příspěvek na finanční stabilitu	13
1.1.2 Daň z finančních aktivit	13
1.1.3 Daň z finančních transakcí	14
1.2 Druhy daní z finančních transakcí	15
2 Vznik daně v kontextu ekonomické a politické situace	17
2.1 Posílená spolupráce	17
2.2 Výchozí situace	18
2.3 Cíle jednotného systému zdanění finančního sektoru	18
2.4 Konzultace a posouzení dopadů	20
2.5 Subsidiarita a proporcionalita směrnice o DFT	21
2.6 Žaloba na neplatnost.....	22
3 Předmět a definice daně z finančních transakcí v rámci EU.....	25
3.1 Finanční transakce a finanční nástroje	25
3.2 Finanční instituce.....	28
3.3 Další pojmy	32

4	Základní prvky daně.....	34
4.1	Subjekt daně	34
4.1.1	Finanční instituce	35
4.1.2	Ostatní osoby.....	36
4.1.3	Personální exempce.....	36
4.2	Základ daně	36
4.2.1	Transakce, které se netýkají derivátových smluv	37
4.2.2	Transakce, které se týkají derivátových smluv	37
4.2.3	Směnné kurzy pro výpočet základu daně.....	38
4.3	Sazba daně	38
4.4	Úhrada daně.....	39
4.4.1	Časové lhůty pro úhradu daně.....	39
4.4.2	Zamezení podvodům a vyhýbání se dani	41
5	Důsledky zdanění finančních transakcí.....	44
5.1	Zvažované varianty posílené spolupráce.....	44
5.2	Důsledky posílené spolupráce	47
5.2.1	Jednotný trh.....	47
5.2.2	Tržní reakce.....	48
5.2.3	Rozpočtové důsledky	49

5.2.4	Makroekonomické dopady	53
5.2.5	Mikroekonomické dopady	54
6	Vývoj zavádění posílené spolupráce	58
	Závěr	62
	Literatura	66

Úvod

Koncept daně z finančních transakcí je v teoretických úvahách poměrně starým fenoménem. Je to téma, které se objevuje pravidelně zejména v krizových a pokrizových obdobích. Státy zasažené poklesem makroekonomických ukazatelů hledají viníka, kterému by mohly přiřknout příčiny nezdaru, a často se pak obracejí právě na finanční trhy.

Poslední krize, která vypukla v letech 2007 a 2008, měla své počátky právě na finančních trzích. Její příchod byl poměrně nenadálý a rychle se rozšířila po celém světě díky velké mobilitě kapitálu a provázanosti světových finančních center.

Mezinárodní organizace se začaly ohlížet po možnostech, kde získat finanční zdroje na pokrytí nutných výdajů k sanaci finančních trhů a do centra jejich zájmu se dostaly právě finanční instituce.

Tato práce v první kapitole podrobněji přibližuje vývoj na mezinárodním poli, který v reakci na finanční krizi zvedl zájem o různé možnosti zdanění finančního sektoru. Ve stručnosti přibližuje, jaké varianty byly uvažovány, a dále se detailněji zabývá cestou, kterou se vydala Evropská unie, tedy daní z finančních transakcí.

K zavedení společného systému zdanění je v rámci Evropské unie nezbytné dosáhnout jednomyslného souhlasu všech členských zemí. Již od počátku politických debat bylo zřejmé, že daň z finančních transakcí takové podpory nemůže dosáhnout. Z tohoto důvodu se 11 členských států rozhodlo zavést daň na úrovni posílené spolupráce.

Druhá kapitola práce zkoumá aspekty tohoto postupu a specifika posílené spolupráce oproti celounijní úpravě. Zdanění finančního sektoru je totiž

nástrojem, který může snadno vyvolat nežádoucí účinky v podobě přesouvání kapitálu a finanční činnosti mimo zdaněné jurisdikce. Možnosti úniku by proto v případě zúžení oblasti působení společného systému zdanění mohly být širší. S tím se bylo nutné vypořádat, jak je popsáno v této kapitole.

Druhou kapitolu pak uzavírá judikát Soudního dvora Evropské unie, který rozhodoval o žalobě Velké Británie zpochybňující soulad rozhodnutí Rady o povolení posílené spolupráce s právem a principy fungování Evropské unie.

Po nezbytném přiblížení základních politických a ekonomických souvislostí přichází na řadu rozbor daně samotné. Ta měla být zavedena na základě směrnice, jejíž původní návrh z roku 2011 byl v roce 2013 upraven právě pro účely posílené spolupráce. Hlavní prvky daně jsou analyzovány ve třetí a čtvrté kapitole v návaznosti na hlavní směrnice, o které se opírají.

Tyto dvě kapitoly, které mají spíše technický charakter, vytvářejí předpoklad pro analýzu důsledků a dopadů daně, která je náplní páté kapitoly. Ty byly mimo jiné zkoumány výbory Evropské komise z hlediska možného narušení jednotného trhu a předpokládaných reakcí účastníků trhu.

Hlavním cílem zdanění finančních transakcí má být dle záměru Evropské unie výběr podstatného a významného příspěvku na úhradu budoucích možných nákladů spojených s krizemi od finančního sektoru. Podkapitola 5.2.3 je proto věnována právě rozpočtovým důsledkům zavedení daně z finančních transakcí.

Dvě následující podkapitoly pak doplňují náhled na zdanění o makroekonomické a mikroekonomické dopady. Zejména sledují

předpokládaný vliv na vývoj HDP, konkurenceschopnost a trh s pracovní silou.

Počáteční nadšení zúčastněných států však záhy po povolení posílené spolupráce vyprchalo a původní plány směřující k zavedení daně od ledna 2014 se nenaplnily. Ač vývoj v mezichase podrobně dokresluje šestá kapitola, je vhodné hned na začátku uvést, že aktuální stav implementačních snah je stále na úrovni spíše politických dohod a prohlášení.

Deset států Evropské unie v lednu 2015 podepsalo společné prohlášení stanovící závazek zavést daň od roku 2016. Tento ambiciózní plán bude možné jen stěží naplnit, neboť necelého tři čtvrtě roku před stanoveným termínem se státy ještě nedohodly ani na přesném vymezení finančních transakcí, které by se měly stát předmětem daně.

Cílem této práce je přiblížení koncepce daně z finančních transakcí s jejími historickými kořeny. Hlavní náplň práce spočívá především v deskripci daně z finančních transakcí v rámci zamýšlené posílené spolupráce některých členských států Evropské unie a hodnocení předpokládaných dopadů jejího zavedení. Poslední kapitola pro úplnost uvádí dosavadní vývoj zavádění společného systému zdanění, který se značně odchýlil od původních plánů.

1 Zdanění finančního sektoru

Téma možnosti a potřeby zdanění finančního sektoru nad rámec standardního zdanění formou daně ze zisků právnických osob nebo daně z přidané hodnoty¹ vyvstává čas od času v diskuzích ekonomů a politiků. Je tomu tak zejména v obdobích krizí a ekonomických šoků. Vina za tyto nepříznivé výkyvy je totiž často přičítána destabilizačním vlivům vznikajícím právě na kapitálových trzích.

Jedním z prvních propagátorů uvalení zvláštní daně na finanční sektor byl John Maynard Keynes, který v reakci na velkou hospodářskou krizi ve svém díle *Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz* navrhl zavést na Wall Street daň z transakcí obdobnou anglické Stamp Duty.² Keynes na kapitálovém trhu rozlišuje dva typy subjektů, spekulanty a investory. Zatímco investoři umísťují své prostředky na trh ve snaze je dlouhodobě zhodnotit, spekulanti se snaží generovat zisky krátkodobým odhadováním chování ostatních účastníků trhu. V případě, že vliv spekulantů převáží, dochází ke vzniku investičních bublin a destabilizaci trhu. Obchody spekulantů by proto dle Keynese měly být omezovány tím, že se „prodraží“ uvalením daně.³

Další výraznou osobností, která obnovila myšlenku zdanění finančních transakcí, byl v sedmdesátých letech minulého století James Tobin reagující na zrušení Brettonwoodského měnového systému. Uvolnění měnových kurzů a přechod na floating následovaly velké mezinárodní

¹ Od té jsou navíc finanční služby v Evropské unii osvobozeny dle článku 135 směrnice Rady 2006/112/ES ze dne 28. listopadu 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty.

² Jedná se o transferovou daň z obchodů s akciemi a jinými finančními nástroji na London Stock Exchange i mimo ni. Více o Stamp Duty viz např. <http://www.hmrc.gov.uk/sdrt/intro/basics.htm>

³ KEYNES, J., *The General Theory of Employment, Interest and Money*, s. 104 – 105.

pohyby kapitálu, které měly dopad nejen na směnné kurzy a úrokové míry, ale prostřednictvím makroekonomických mechanismů se odrážely v národních ekonomikách, které se těmito šokům nedokázaly bránit. Tobin proto navrhoval zavedení celosvětové daně z měnových finančních transakcí jako nástroje k omezení spekulativních obchodů způsobujících nestabilitu.⁴

Zatím poslední vlna tendencí uvalit daňovou zátěž na finanční sektor se zvedla v souvislosti s finanční krizí z roku 2008. Tyto snahy byly o to silnější, že finanční sektor byl jednak označen za původce krize, zároveň byl i nejvíce zasaženou oblastí a na jeho záchranu byly vynaloženy nemalé prostředky z veřejných zdrojů. Představitelé zemí skupiny G-20 požádali Mezinárodní měnový fond o vypracování studie o možnostech zavedení opatření, skrz která by finanční sektor mohl spravedlivě a významně přispět na úhradu břemena, které vlády nesly v souvislosti se záchranou bankovního systému.⁵

1.1 Způsoby zdanění finančního sektoru

Nepokryté náklady spojené se sanací bankovního a finančního sektoru dosáhly v nejvíce postižených zemích skupiny G-20 až 6 % HDP.⁶ Mnoho různých návrhů, z nichž některé byly i implementovány, se snažilo získat tyto prostředky zpátky do veřejných rozpočtů. Metoda, která by měla nejméně distorzní účinky, by zahrnovala pohled do minulosti, na jehož základě by se vyměřila daň nebo příspěvek jednotlivým institucím podle nákladů, které vláda na jejich záchranu musela vynaložit.

⁴ TOBIN, J., A proposal for International Monetary Reform.

⁵ INTERNATIONAL MONETARY FUND, Financial Sector Taxation: The IMF's Report to the G-20 and Background Material, s. 2.

⁶ Tamtéž.

Země se ale nyní přeorientovaly spíše na pohled do budoucnosti a zaměřily se na krytí potenciálních budoucích nákladů spojených s krizemi, jejichž příchod lze teprve očekávat. Kromě finančního zatížení sektoru se také projevují tendence více tuto oblast regulovat ve snaze krizím v co největší míře předcházet. Vzhledem k nepochybné mezinárodní propojenosti kapitálových trhů, která se projevila mimo jiné i rychlostí rozšíření poslední finanční krize, a nadnárodnímu charakteru největších finančních institucí, považují regulátoři v této oblasti za nezbytnou spolupráci na mezinárodní úrovni.⁷ Samotnými změnami regulace se tato práce nezabývá, nicméně je třeba mít na paměti, že úzce souvisí i s dodatečným zdaněním finanční oblasti, neboť představují zátěž dotčených institucí, stejně jako odvody daní.

Metod, jak získat od finančního sektoru prostředky nad rámec běžného zdanění, je možné vymyslet celou řadu. Mezinárodní spolupráce je vhodná i při zavádění těchto opatření. Zavedení takové daně pouze v jedné zemi by se totiž mohlo snadno minout účinkem, neboť pro dotčené společnosti není v současné době příliš velkou překážkou přemístit své finanční aktivity jinam do země, která takovou zátěž na finanční trh nevaluje. To ovšem neznamená, že jakákoli daň tohoto druhu má za následek okamžitý odliv investorů do zahraničí. Důkazem toho jsou země, které mají vzdor transakční dani vyspělý a fungující kapitálový trh.⁸ Každá z metod s sebou nese různou míru distorze a administrativních obtíží souvisejících se zavedením, proto je nezbytné před jejich implementací provést podrobnou analýzu širších souvislostí a namodelovat možné scénáře důsledků. Mezinárodní měnový fond ve své zprávě pro summit zemí G-20 zvolil z možných řešení příspěvek na finanční stabilitu a daň z finančních

⁷ Na úrovni Evropské unie srov. např. LAROSIÈRE, J., The High Level Group on Financial Supervision in the EU.

⁸ Dobrým příkladem je již zmiňovaná London Stock Exchange a její Stamp Duty.

aktivit.⁹ Ve stručnosti na tomto místě bude rozebrána i varianta daně z finančních transakcí, neboť tuto možnost zvolila Evropská unie a práce se jí bude věnovat podrobněji v dalších částech.

1.1.1 Příspěvek na finanční stabilitu

Jednou z možností, jak financovat budoucí výdaje na podporu finančního sektoru, je výběr příspěvku na finanční stabilitu. Tyto příspěvky se mohou jednak kumulovat ve specializovaném fondu, nebo mohou směřovat přímo do státního rozpočtu. Příspěvek by odváděly všechny finanční instituce v jednotné sazbě v závislosti na typu instituce a následně by došlo k úpravám podle individuální rizikovosti, podílu na systematickém riziku, který by se pro jednotlivé instituce určil na základě jejich velikosti, propojenosti a nahraditelnosti dané instituce, a podle celkové variability rizika v čase.

1.1.2 Daň z finančních aktivit

Daň z finančních aktivit oproti příspěvku na finanční stabilitu nepostihuje finanční instituce uniformním způsobem, ale vybírá se ze zisku a odměn finančních institucí. Také postrádá charakter fondového příspěvku, ale výnosy z daně vždy směřují přímo do státního rozpočtu. Hlavní rozdíl těchto dvou přístupů spočívá v tom, že zatímco příspěvek na finanční stabilitu můžeme s trochou zjednodušení považovat za jakousi „daň z hlavy“, daň z finančních aktivit má blízko k principu daně z přidané hodnoty.

⁹ V anglickém znění Financial Stability Contribution a Financial Activities Tax in INTERNATIONAL MONETARY FUND, Financial Sector Taxation: The IMF's Report to the G-20 and Background Material, s. 3.

1.1.3 Daň z finančních transakcí

Předmětem daně z finančních transakcí je hodnota transakce jako celku, nikoli tedy pouze zisky. Tato daň tak může naplňovat dva cíle. Jednak zvyšuje daňové výnosy z finančního sektoru, který tak odvádí „spravedlivý a významný“ příspěvek do systému, a dále také snižuje tržní riziko a zabraňuje vzniku bublin.¹⁰ Obchodníci musí ke svým nákladům na uskutečnění operace připočítat i výši daně, což má za následek, že (očekávané) rozdíly v cenách obchodovaných instrumentů musí být větší, aby se taková transakce vyplatila. Daň z finančních transakcí tak dobře míří na vysokofrekvenční obchodníky, kteří se snaží realizovat zisky velkým množstvím automatizovaných obchodů s nízkou marží, čímž vytváří na trhu ekonomicky neopodstatněnou poptávku a nabídku, která zkresluje fundamentální cenu investičních instrumentů.

Pro přehlednost a snadnější rozlišení jednotlivých způsobů zdanění finančního sektoru text doplňuje tabulka č. 1 srovnávající výše uvedené metody z hlediska předmětu daně, základu daně a určení daňového výnosu.

Tabulka 1: Srovnání způsobů zdanění finančního sektoru

	Předmět daně	Základ daně	Daňové určení
Příspěvek na finanční stabilitu	Finanční instituce	Paušální daň s individuálními úpravami	Specializovaný fond, nebo státní rozpočet
Daň z finančních aktivit	Aktivity finančních institucí	Zisky a odměny finančních institucí	Státní rozpočet
Daň z finančních transakcí	Finanční transakce	Hodnota transakce	Státní rozpočet

Zdroj: Vlastní zpracování

¹⁰ MATHESON, T., Taxing Financial Transactions: Issues and Evidence, s. 4.

1.2 Druhy daní z finančních transakcí

Pojem daň z finančních transakcí zahrnuje několik druhů daní, které se liší zejména předmětem zdanění. Daň, kterou se bude v dalších částech zabývat tato práce, je daň ze sekundárních obchodů s cennými papíry. Daň z transakcí s cennými papíry však v obecné rovině nemusí být omezena pouze na operace na sekundárním trhu. Může zahrnovat i primární emisi cenných papírů. Stejně tak mohou být různě omezeny druhy cenných papírů, na které se má daň vztahovat.

Známou daní v této oblasti je daň z měnových transakcí, pro kterou se vžil alternativní název Tobinova daň podle jejího nejznámějšího propagátora Jamese Tobina. Jejím předmětem jsou transakce, při kterých dochází k měnové konverzi. Má se tak omezit spekulace na pohyby měnových kurzů a úrokových měr.

Daň z kapitálu je dalším typem daně z finančních transakcí, která postihuje různé způsoby navyšování kapitálu. Jejím předmětem jsou různé druhy financování. Na jedné straně to může být vnitřní financování pomocí emise vlastních cenných papírů (dluhových nebo vlastnických), na straně druhé se daň může vztahovat na vnější financování podnikání půjčkami.

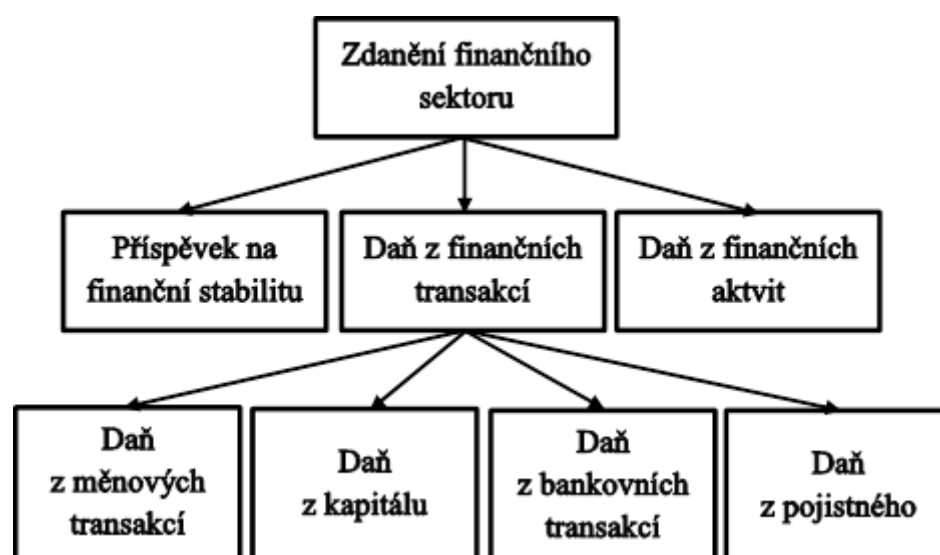
V neposlední řadě je nutné jmenovat také daň z bankovních transakcí, jejímž předmětem jsou operace s bankovními účty. Zde se nabízí celá řada operací, na které je možné rozšířit či zúžit zdanění. V úvahu přichází jakékoli úkony od těch nejjednodušších, jako jsou uložení a výběr prostředků na účet resp. z účtu, přes různé druhy bezhotovostních plateb až po složitější operace.

Dále také existuje daň z pojistného, jejímž úkolem je kompenzovat, ať už domněle nebo skutečně nedostatečné zdanění sektoru pojišťovnictví pomocí daně ze zisků a daně z přidané hodnoty.

Mezi transakční daně řadíme také daň z převodu nemovitostí. Ta je všeobecně rozšířená a oblíbená zejména proto, že je u ní minimalizováno riziko daňových úniků. Nemovitosti, jak vyplývá z jejich podstaty, nelze přemísťovat a drtivá většina zemí také vede evidenci vlastníků. Změny vlastnictví jsou tudíž velmi snadno kontrolovatelné a výběr daně je tak pro daňovou správu značně usnadněn. Nicméně je tato daň již poněkud vytržená z kontextu zdanění finančního sektoru, které je podstatou ostatních typů této daně.

Na závěr této úvodní kapitoly přikládám schéma 1, které shrnuje jednotlivé možnosti zdanění finančního sektoru, tak jak byly výše popsány.

Schéma 1: Možnosti zdanění finančního sektoru

Zdroj: Vlastní zpracování

2 Vznik daně v kontextu ekonomické a politické situace

Za hlavního viníka globální hospodářské a finanční krize, jejíž počátek se datuje v letech 2007 – 2008, byl Evropskou unií označen finanční sektor. Na evropské i mezinárodní úrovni se v důsledku tohoto názoru vzedmula vlna požadující spravedlivější zdanění finančního sektoru. To bylo dosud relativně nízké i přesto, že některé státy EU již přijaly různá opatření ve snaze finančnímu sektoru tuto výhodu odejmout.

2.1 Posílená spolupráce

Komise přijala koncem září 2011 návrh směrnice Rady o společném systému daně z finančních transakcí. Kromě daně z finančních transakcí byly v rámci zasedání Pracovní skupiny Rady pro daňové otázky projednávány i alternativní návrhy. Už tehdy se ukázalo, že nebude možné dosáhnout shody všech členských států.

K zavedení jednotného systému zdanění na úrovni Evropské unie je zapotřebí jednomyslného souhlasu. Proto v červnu 2011 vyslovily členské státy, které měly zájem o zavedení společného systému zdanění finančních transakcí, úmysl požádat o povolení navázat posílenou spoluprací podle článku 20 Smlouvy o Evropské unii a článku 329 Smlouvy o fungování Evropské unie.¹¹

Těmito členskými státy byly Belgie, Estonsko, Francie, Itálie, Německo, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko a Španělsko. Těchto jedenáct států podalo Komisi formální žádost, která Radě po posouzení

¹¹ Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie vyhlášené v Úředním věstníku Evropské unie pod č. 2012/C 326/01.

politických zájmů a kompatibility s právem Evropské unie navrhla povolit posílenou spolupráci v oblasti daně z finančních transakcí. To Rada učinila se souhlasem Evropského parlamentu dne 22. ledna 2013.¹²

2.2 Výchozí situace

V době projednávání možností zavedení společného systému zdanění finančního sektoru na úrovni celé Evropské unie a v rámci posílené spolupráce byly režimy v jednotlivých členských státech zcela nekoordinované a typické častými změnami.

Působnost daně ve většině zemí byla omezená na obchodování s cennými papíry na regulovaných trzích. To znamená, že zatímco byla pozornost věnována zejména kótovaným akciím, derivátové a mimoburzovní obchody se nezdaňovaly vůbec, nebo jen málo. To samozřejmě vedlo v hojné míře k zaměňování finančních nástrojů za účelem vyhnutí se zdanění.

Samotný výběr daně probíhá v takových systémech zpravidla prostřednictvím zprostředkovatelů a daň nebývá uvalena na obě strany finanční transakce. Z takto nastavené daně pak plyne relativně malý výnos, neboť daňové subjekty nejsou motivovány k dobrovolnému plnění z důvodu nejednotného přístupu k podobným událostem, což je základní zásadou zdaňování.

2.3 Cíle jednotného systému zdanění finančního sektoru

Jedním z hlavních cílů zdanění finančního sektoru bylo, aby se finanční sektor náležitě a podstatně podílel na financování záchranných operací,

¹² Rozhodnutí Rady č. 2013/52/EU, kterým se povoluje posílená spolupráce v oblasti daně z finančních transakcí ze dne 22. ledna 2013.

kterých přímo nebo nepřímo využil. Relativně úspěšná stabilizace finančních trhů vyvolala vysoké náklady na záchranu finančního sektoru. Druhým motivem bylo zajistit náležitý a podstatný příspěvek ze strany finančního sektoru k zajištění udržitelných veřejných financí.

Obecnými cíli vytvoření jednotného systému zdanění finančních transakcí bylo harmonizovat stávající právní předpisy, stabilizovat trhy omezením nežádoucího tržního chování a zajistit příspěvek finančních institucí k pokrytí nákladů ekonomické a finanční krize.

Při snaze zavést zdanění finančního sektoru naráží vlády na problém extrémně vysoké mobility většiny transakcí, na něž se má příslušná daň vztahovat. Pokud jsou pravidla zavedena v jednotlivých státech nezávisle na sobě, dochází tak snadno k narušení trhu. Zabránit fragmentaci finančních trhů z hlediska všech činností a států, stejně jako mezi produkty a účastníky finančních operací je možné pouze přijetím opatření na mezinárodní úrovni, v tomto případě na úrovni Evropské unie. Tím se zajistí i rovné zacházení s finančními institucemi a v konečném důsledku je tak umožněno řádné fungování vnitřního trhu.

Situace, která ve své době vyvolala vznik návrhu směrnice, kterou se provádí posílená spolupráce v oblasti daně z finančních transakcí¹³ (dále jen „směrnice o DFT“), byla charakteristická tím, že se finanční sektor těšil vysoké ziskovosti. Ta byla umožněna mimo jiné i osvobozením od DPH, regulací finančního sektoru a bezpečností zajišťovanou vládami. V té době docházelo ke zcela protichůdným trendům, kdy některé státy uplatňovaly zvláštní daňové režimy pro finanční transakce, zatímco jiné zaváděly nové formy zdanění finančního sektoru.

¹³ Návrh směrnice Rady, kterou se provádí posílená spolupráce v oblasti daně z finančních transakcí /* COM/2013/071 final - 2013/0045 (CNS) */.

Tento vývoj měl několik důsledků, se kterými vlády ani Evropská unie nebyly spokojeny. Roztříštěnost daňové úpravy ve státech Evropské unie vedla na vnitřním trhu k narušení hospodářské soutěže mezi finančními nástroji a dvojitmu zdanění či dvojitmu nezdanění.

Taková daňová politika ani neovlivňovala chování účastníků trhu žádoucím směrem. Tedy neodrazovala od provádění takových finančních transakcí, které nezvyšují efektivitu trhů, ale naopak pouze odčerpávají finanční prostředky z nefinančního sektoru ekonomiky.

2.4 Konzultace a posouzení dopadů

Původní návrh směrnice o DFT z roku 2011 byl oproti finální podobě, která byla schválena pro posílenou spolupráci, částečně upraven. Nejednalo se však o nijak zásadní změny. V první řadě došlo k zohlednění kontextu posílené spolupráce. Jinými slovy byla daň z finančních transakcí omezena na zúčastněné státy, tedy transakce prováděné v jejich rámci.

Byla také posílena snaha o zabránění vyhýbání se daňové povinnosti doplněním zásady emise k hlavní zásadě usazení.¹⁴ Tím mělo být znevýhodněno přemísťování činností mimo oblast s jednotnou úpravou daně, protože obchody, na něž by se měla vztahovat zásada emise, by měly být zdaněny stejně jako transakce podléhající dani podle zásady usazení.

I přes tyto dílčí úpravy zůstaly všechny zásadní prvky v očích Evropské unie zachovány jako v původním návrhu. Beze změn totiž zůstaly zachovány působnost daně, zásada místa usazení, zdanitelný základ nebo také sazby a osoby povinné odvést daň. Z tohoto důvodu již Komise nepodrobovala revidované znění směrnice o DFT novým konzultacím.

¹⁴ Viz kapitolu 4.1

Původní návrh byl konzultován externími příspěvků, jež byly získány z diverzifikovaných zdrojů, a sice formou zpětné vazby z veřejných konzultací, cílených konzultací s členskými státy, odborníky a zúčastněnými subjekty finančního sektoru. Dále byly také vypracovány tři externí studie posuzující dopady zavedení směrnice o DFT.

2.5 Subsidiarita a proporcionalita směrnice o DFT

Společný systém zdanění na úrovni Evropské unie lze zavést pouze jednomyslným souhlasem všech členských států. Tento postup je založen článkem 113 Smlouvy o fungování Evropské unie.

Jednotnost všech členských států v přístupu ke zdanění finančních transakcí by byla nutná, aby mohlo být zajištěno řádné fungování jednotného vnitřního trhu a mohlo být zabráněno narušování hospodářské soutěže. Jednotná definice základních aspektů daně z finančních transakcí tak byla z pohledu Evropské unie nahlížena jako řešení, které by mohlo napomoci odstranit stávající roztržičnost vnitřního trhu, např. z hlediska různých produktů finančního sektoru, které vzájemně vystupují jako substituty.

Nesourodost přístupů ke zdanění finančního sektoru v obecné rovině umožňuje daňovou arbitráž, která ve svém důsledku vede k dvojímu zdanění, nebo nezdanění. To na jedné straně ovlivňuje příjmy jednotlivých států a na straně druhé zvyšuje náklady soukromého sektoru na dodržování rozdílných právních předpisů jednotlivých zemí.

Posílená spolupráce namísto ucelené úpravy na úrovni celé Evropské unie nemůže těmto negativním jevům zcela zabránit z hlediska svého geografického omezení. Směrnice o DFT se proto zaměřila zejména na stanovení společné struktury daně a daňové povinnosti. Zúčastněné státy si dále samy mohou stanovit vyšší sazby daně převyšující povinné

minimum. V přenesené pravomoci jim byla stanovena povinnost zajistit fungování daně z hlediska dohledu nad skutečným provedením výběru daně, registrací, účetnictvím a vykazováním.

Takové rozdělení pravomocí a působnosti má zajistit dodržení zásady subsidiarity a proporcionality ve smyslu článku 5 Smlouvy o Evropské unii.

2.6 Žaloba na neplatnost

Velká Británie napadla rozhodnutí Rady Evropské unie, kterým rozhodla o povolení posílené spolupráce,¹⁵ u Soudního dvora Evropské unie¹⁶ z důvodu porušení článku 327 a 332 Smlouvy o fungování Evropské unie.

Článek 327 Smlouvy o fungování Evropské unie stanoví, že „*každá posílená spolupráce musí zachovávat pravomoci, práva a povinnosti členských států, které se jí neúčastní. Tyto státy pak nebrání jejímu provádění zúčastněnými členskými státy.*“ Článek 332 se zabývá alokací nákladů spojených s prováděním posílené spolupráce. Určuje, že tyto náklady hradí zúčastněné členské státy. Současně vymezuje i dvě výjimky z tohoto pravidla, a to správní náklady orgánů a situaci, kdy všichni členové Rady po konzultaci s Evropským parlamentem rozhodnou o jiném rozdělení nákladů.

Velká Británie spatřovala rozpor rozhodnutí s článkem 327 v zavedení zásady emise článkem 4 odst. 1 písm. g) a odst. 2 písm. c) návrhu směrnice o DFT. Tento princip způsobuje, že by se daň z finančních transakcí uplatnila i na osoby, které jsou výhradně umístěné mimo území členských

¹⁵ Rozhodnutí Rady č. 2013/52/EU, kterým se povoluje posílená spolupráce v oblasti daně z finančních transakcí ze dne 22. ledna 2013.

¹⁶ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 30. dubna 2014 ve věci C-209/13.

států účastnících se posílené spolupráce, a tím by byla porušena jejich práva.

Princip článku 327 Smlouvy o fungování Evropské unie podporuje i mezinárodní obyčejové právo, které připouští extraterritoriální účinky pouze v případě natolik úzkého vztahu mezi dotčenými subjekty a zasahujícím státem, který odůvodňuje zásah jednoho státu do svrchované pravomoci druhého státu. Tato podmínka podle Velké Británie v případě uplatnění zásady emise daně z finančních transakcí splněna není.

Velká Británie dále v žalobním návrhu tvrdila, že náklady spojené s uplatňováním posílené spolupráce nebudou hrazeny pouze zúčastněnými členskými státy, jak stanovuje článek 332 Smlouvy o fungování Evropské unie, ale náklady budou vznikat i ostatním členským státům. K tomu má docházet z důvodu aplikace směrnice Rady 2010/24/EU¹⁷ a směrnice Rady 2011/16/EU¹⁸. Z těchto směrnic totiž vyplývá zákaz nezúčastněným státům požadovat úhradu nákladů vzájemné pomoci a správní spolupráce v souvislosti s uplatněním těchto směrnic na navrhovanou daň z finančních transakcí. Za takové náklady se považují i náklady související s žádostmi o pomoc či spolupráci, které jsou založeny na vnitrostátních právních úpravách, které byly přijaty k zajištění účinnosti posílené spolupráce.

Rada Evropské unie označila žalobní důvody za neopodstatněné. První žalobní důvod narážející na extraterritoriální účinky směrnice o DFT Rada rozporovala tím, že se jednalo v dané době o předčasné a spekulativní závěry. V případě druhého žalobního důvodu kromě předjímání dopadů pak Rada odmítla výklad Velké Británie článku 322 Smlouvy o fungování

¹⁷ Směrnice Rady 2010/24/EU ze dne 16. března 2010 o vzájemné pomoci při vymáhání pohledávek vyplývajících z daní, poplatků, cel a jiných opatření.

¹⁸ Směrnice Rady 2011/16/EU ze dne 15. února 2011 o správní spolupráci v oblasti daní a o zrušení směrnice 77/799/EHS.

Evropské unie. Tento článek se totiž dle výkladu Rady týká pouze provozních nákladů hrazených z rozpočtu Evropské unie v souvislosti s akty zakládajícími posílenou spolupráci.

Soudní dvůr Evropské unie žalobu Velké Británie zamítl. K prvnímu žalobnímu důvodu uvedl, že zásada emise není vůbec součástí napadeného rozhodnutí o povolení posílené spolupráce¹⁹ a nelze ji tedy napadat dříve, než bude implementována zúčastněnými státy.

Druhý žalobní důvod týkající se nákladů, které by měly vzniknout nezúčastněným státům, taktéž neměl základ v napadeném rozhodnutí. Napadené rozhodnutí totiž neobsahuje žádné ustanovení ohledně alokace nákladů v souvislosti s prováděním posílené spolupráce.

Soudní dvůr Evropské unie tak uzavřel, že nelze přezkoumat dopady na administrativní náklady nezúčastněných států, dokud nebudou s konečnou platností stanoveny zásady zdanění v souvislosti s daní z finančních transakcí. Zamítl tedy oba žalobní návrhy, a tedy i žalobu, Velké Británie. Nevyloučil však možnost podání žaloby po implementaci daně z finančních transakcí.

¹⁹ Žaloba formálně napadá rozhodnutí Rady č. 2013/52/EU, ve kterém je vyjádřen souhlas s navázáním posílené spolupráce. Fakticky v žalobních návrzích rozporuje principy vyjádřené v návrhu směrnice o DFT, která však není právně závazná, a tedy napadnutelná.

3 Předmět a definice daně z finančních transakcí v rámci EU

Daň z finančních transakcí v podobě, v jaké ji přijala v rámci posílené spolupráce skupina 11 zemí Evropské unie, se vztahuje na taxativně vyjmenované finanční transakce mezi vymezenými subjekty. Návrh směrnice o DFT v článku 2 definuje základní pojmy, se kterými dále pracuje, převážně pomocí odkazů na jiné směrnice a nařízení z oblasti finančních trhů. Pro srozumitelnost práce je nezbytné tyto termíny nejprve uceleně definovat.

3.1 Finanční transakce a finanční nástroje

Pro vymezení finanční transakce, která je předmětem zdanění, musíme vymežit také některé pojmy zavedené již staršími směrnicemi evropského práva, tak jak se na ně odkazuje směrnice o DFT.

Finanční transakcí se rozumí několik druhů obchodů, v první řadě to je nákup a prodej finančního nástroje, výměna finančního nástroje a převod práva nakládat s finančním nástrojem jako vlastník mezi subjekty skupiny a každá rovnocenná operace obnášející přenos rizika spojeného s finančním nástrojem.

Pro správnou identifikaci takových obchodů je nezbytné porozumět pojmu finanční nástroj. Ten zahrnuje podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES²⁰ (dále jen „směrnice MiFID“) převoditelné cenné papíry, nástroje peněžního trhu, podílové jednotky subjektů kolektivního investování a derivátové smlouvy, tj. opce, futures, swapy, dohody

²⁰ Směrnice Evropského parlamentu a rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů, o změně směrnice Rady 85/611/EHS a 93/6/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES a o zrušení směrnice Rady 93/22/EHS.

o budoucích úrokových sazbách, forwardy, derivátové nástroje k převodu úvěrového rizika a finanční rozdílové smlouvy.²¹ Mimoto mezi finanční nástroje směrnice o DFT řadí i strukturované produkty, které definuje jako finanční nástroje nabízené formou sekuritizace ve smyslu nařízení EU 575/2013.²²

Text směrnice o DFT se odkazuje na směrnici 2006/48/ES,²³ která byla společně se směrnicí 2006/49/ES²⁴ k 1. 1. 2014 zrušena a nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU.²⁵ Tato směrnice obsahuje v článku 163 ustanovení, podle kterého odkazy na jmenované zrušené směrnice mají být považovány za odkazy na zrušovací směrnici a na nařízení EU č. 575/2013 v souladu se srovnávacími tabulkami uvedenými v přílohách těchto předpisů.

Finanční transakcí je také uzavření derivátových smluv a dohoda o zpětném odkupu, dohoda o zpětném odprodeji, dohoda o půjčkách a výpůjčkách cenných papírů. První dvě jmenované dohody jsou definovány v článku 4 odst. 1 bod 82 nařízení 575/2013.²⁶ Dle terminologie českého překladu nařízení jsou nazývány repem a reverzním repem. Podstatou dohod o zpětném odkupu (repu) a dohod o zpětném

²¹ Derivátové smlouvy jsou dále rozlišovány podle bazických instrumentů a trhu, kde jsou obchodovány. Blíže viz příloha I, oddíl C, body 4 – 10 směrnice MiFID.

²² Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 575/2013 ze dne 26. června 2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení (EU) č. 648/2012.

²³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. června 2006 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu.

²⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/49/ES ze dne 14. června 2006 o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí.

²⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU ze dne 26. června 2013 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky, o změně směrnice 2002/87/ES a zrušení směrnic 2006/48/ES a 2006/49/ES.

²⁶ Nahrazuje čl. 3 odst. 1 písm. m) směrnice 2006/49/ES. Originální znění starého i nového ustanovení je zcela shodné. V českém překladu došlo ke stylistickým úpravám.

odprodeji (reverzním repu) cenných papírů je transakce, ve které instituce převádí cenné papíry, a zároveň dohoda instituci nedovoluje převést nebo zastavit cenný papír najednou více než jedné protistraně se současným závazkem zpětného odkupu cenného papíru za stanovenou cenu ve stanoveném datu (buď přímo v dohodě, nebo později převodcem). Jedná se o zrcadlové smlouvy, to znamená, že u instituce, která cenný papír zcizuje, hovoříme o dohodě o zpětném odkupu (repu) a u instituce, na niž je cenný papír převáděn, hovoříme o dohodě o zpětném odprodeji (reverzním repu).²⁷

Půjčka a výpůjčka cenných papírů nebyla převzata do nové úpravy. Podle zrušeného článku 3 odst. 1 písm. n) směrnice 2006/49/ES spočívala v převodu cenných papírů jako protihodnotě odpovídajícího kolaterálu, s tím, že vypůjčitel se současně zavazoval k budoucímu datu (určenému ve smlouvě, nebo později na požádání převodce) vrátit cenné papíry stejné hodnoty. Stejně jako v případě repa a reverzního repa u převodce na tuto dohodu hledíme jako na půjčku cenných papírů a u instituce, na kterou jsou cenné papíry převáděny jako na výpůjčku cenných papírů.

U všech popsaných dohod směrnice a nařízení hovoří i o komoditách jako předmětu dohod, nicméně v souvislosti s daní z finančních transakcí o tyto dohody nepůjde jednak s ohledem na to, že směrnice o DFT hovoří výslovně pouze o dohodách o cenných papírech, a pak také proto, že komodity nejsou finančním nástrojem ve smyslu směrnice o DFT.

Každá podstatná změna finanční transakce se považuje za novou operaci stejného druhu, jako byla původní. Podstatnou změnou je zejména nahrazení alespoň jednoho účastníka, změna cíle nebo působnosti operace, včetně časové působnosti, nebo změna sjednaného protiplnění. Také

²⁷ V anglickém znění „repurchase agreement“ a „reverse repurchase agreement“.

pokud se provede operace v pozměněné formě, ale původní operace by podléhala vyšší dani, považuje se taková změna za podstatnou. Všechny finanční transakce, mimo výměny finančních nástrojů, se považují za jednu finanční transakci. Výměna finančních nástrojů je chápána jako operace, při které dochází ke dvěma finančním transakcím.²⁸

3.2 Finanční instituce

Pro vymezení působnosti daně bude také nezbytné definovat pro účely směrnice o DFT termín finanční instituce. Vyjmenovány jsou v článku 2 odst. 1 bodu 1) směrnice o DFT. Jedná se o investiční podniky, regulované trhy a jiná organizovaná obchodní místa a platformy, úvěrové instituce, pojišťovny nebo zajišťovny, subjekty kolektivního investování do převoditelných cenných papírů, správcovské společnosti, penzijní fondy, nebo instituce zaměstnaneckého penzijního pojištění a investiční správce těchto fondů nebo institucí, alternativní investiční fondy a alternativní správce investičních fondů, sekuritizační jednotky pro speciální účel a zvláštní účelové jednotky.

Kromě těchto jmenovaných institucí se za finanční instituci považuje také jakýkoli další podnik, instituce, subjekt nebo osoba vykonávající jednu nebo více specifikovaných činností²⁹, pokud průměrná roční hodnota jejich finančních transakcí představuje více než polovinu průměrného čistého ročního obrátu. Průměrná roční hodnota se přitom vypočítá jako průměr za tři předcházející kalendářní roky. Pokud je však doba předchozí činnosti kratší, použije se jen toto kratší období. Hodnota finanční transakce je shodná se základem daně z této transakce, mimo derivátové smlouvy, kde je hodnota 10 % základu daně. V případě, že průměrná roční

²⁸ Tyto podmínky stanovuje čl. 2 odst. 2 směrnice o DFT.

²⁹ Vymezení specifikovaných činností viz níže.

hodnota finančních transakcí ve dvou po sobě jdoucích letech nepřesáhne 50 % průměrného čistého ročního obrátu, může tento subjekt požádat, aby nebyl považován za finanční instituci.³⁰

Specifikované činnosti jsou přijímání vkladů a jiných splatných peněžních prostředků, poskytování úvěrů včetně mimo jiné spotřebitelského úvěru, hypotečního úvěru, faktoringu s postihem nebo bez postihu, financování obchodních transakcí (včetně forfaitingu), finanční leasing a poskytování záruk a závazků, jak uvádí směrnice 2013/36/EU v příloze I, na niž se odkazuje směrnice o DFT. Dále je to obchodování na vlastní účet nebo na účet klientů nebo jejich jménem v souvislosti s jakýmkoliv finančním nástrojem, akvizice účastí v podnicích, poskytování služeb spojených s účastí na finančních nástrojích nebo jejich vydávání a samotná účast na finančních nástrojích nebo jejich vydávání.

Investičním podnikem může být jak právnická, tak fyzická osoba. U právnické osoby je postačující podmínkou, že jejím obvyklým předmětem činnosti je poskytování investiční služby nebo služeb třetím osobám nebo provádění investiční činnosti nebo činností na profesionálním základě. Směrnice MiFID, která tento pojem v článku 4 odst. 1 bodu 1) vymezuje, dává možnost členským státům EU, aby za investiční označily také podnik, který není právnickou osobou, ale splňuje kumulativně následující dvě podmínky. Zaprvé právní statut podniku zajišťuje rovnocennou úroveň ochrany třetím osobám jako právnická osoba. Zadruhé podnik podléhá obezřetnostnímu dohledu uzpůsobenému jeho právní formě.

V případě fyzických osob, které poskytují služby zahrnující držení peněžních prostředků nebo převoditelných cenných papírů třetích osob,

³⁰ Čl. 2 odst. 3 směrnice o DFT.

musí proto, aby byly považovány za investiční podnik, splňovat podmínky vymezené směrnicí. Tyto podmínky slouží zejména k zajištění ochrany investorů a věřitelů. Jedná se o ochranu vlastnických práv třetích osob k nástrojům a prostředkům pro případ nesolventnosti podniku nebo jeho vlastníků, konfiskace, vyrovnání nebo uplatnění jiných nároků věřiteli nebo vlastníky podniku. Dále pak musí fyzická osoba, pokud má podnik pouze jediného vlastníka, přijmout opatření pro případ, že by došlo k jeho smrti nebo pozbyl schopnost nadále vykonávat svou činnost. Nakonec v rámci formální ochrany musí podnik podléhat národním předpisům sloužícím ke kontrole solventnosti podniku a jeho vlastníků a roční účetní závěrky podniku musí být ověřovány zmocněným auditorem.

Regulovaný trh, jak jej popisuje o několik odstavců dál stejná směrnice³¹ je mnohostranný systém, který sdružuje nebo umožňuje sdružování početných zájmů třetích osob na nákupu či prodeji finančních nástrojů. Regulovaný trh provozuje nebo řídí organizátor trhu na základě povolení. Systém funguje pravidelně a v souladu s pevně stanovenými pravidly, způsobem, jenž vede k uzavření smlouvy týkající se finančních nástrojů přijatých k obchodování podle jeho pravidel.

Úvěrová instituce je podnikem, jehož činnost spočívá v přijímání vkladů nebo jiných splatných peněžních prostředků od veřejnosti a poskytování úvěrů na vlastní účet. Jak je stanoveno definicí v nařízení EU 575/2013.

Odkazem na směrnici Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES³² vymezuje směrnice o DFT pojišťovnu jako podnik poskytující přímé životní nebo neživotní pojištění a zajišťovnu jako podnik provozující zajišťovací činnost na základě povolení. Směrnice o DFT řadí mezi

³¹ Článek 4 odst. 1 bod 14) směrnice MiFID.

³² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II).

finanční instituce také zvláštní účelovou jednotku,³³ kterou se rozumí jakýkoli podnik, který přebírá a financuje rizika od pojišťoven a zajišťoven, ač sám pojišťovnou ani zajišťovnou není. K financování převzatých rizik využívá výnosy z vydávaných dluhopisů nebo jakýkoli jiný mechanismus financování, kdy jsou práva věřitelů podřízena zajistným závazkům této zvláštní účelové jednotky.

Výhradním předmětem činnosti subjektů kolektivního investování do převoditelných cenných papírů je kolektivní investování kapitálu získaného od veřejnosti do převoditelných cenných papírů a jiných likvidních finančních aktiv na základě zásady rozložení rizika, přičemž jejich podílové jednotky jsou na žádost podílníků přímo nebo nepřímo odkoupeny nebo vyplaceny z jejich aktiv.³⁴ Správcovská společnost obvykle spravuje tyto subjekty kolektivního investování ve formě podílových fondů nebo investičních společností.³⁵

Instituce zaměstnaneckého penzijního pojištění funguje na základě kapitálového krytí a je oddělena od přispívajícího podniku nebo odvětvového svazu přispěvovatelů. Zřizuje se za účelem poskytování důchodových dávek v souvislosti se zaměstnaneckou činností. Ke vzniku vztahu dochází na základě dohody nebo smlouvy sjednané mezi zaměstnavateli a zaměstnanci, ať už individuálně nebo kolektivně, nebo se samostatně výdělečnými osobami. Právní forma instituce není podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/41/ES³⁶ relevantní.

³³ V anglickém znění „special purpose vehicle“.

³⁴ Čl. 1 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/65/ES ze dne 13. července 2009 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se subjektů kolektivního investování do převoditelných cenných papírů (SKIPCP).

³⁵ Čl. 2 odst. 1 písm. b) směrnice 2009/65/ES.

³⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/41/ES ze dne 3. června 2003 o činnostech institucí zaměstnaneckého penzijního pojištění a dohledu nad nimi.

Alternativní investiční fond jako subjekt kolektivního investování získává kapitál od většího množství investorů s cílem jej investovat ve prospěch těchto investorů v souladu se stanovenou investiční politikou. Od tradičních subjektů kolektivního investování se liší zejména tím, že nepodléhá povolení podle směrnice 2009/65/ES, ale je upraven ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/61/EU.³⁷ Správu jednoho nebo více alternativních investičních fondů jako předmět své podnikatelské činnosti pak vykonává správce alternativních investičních fondů ve smyslu čl. 4 odst. 1 písm. b) směrnice 2011/61/EU.

Sekuritizační jednotka pro speciální účel je zřizována k provedení jedné, či více sekuritizací a její činnost je omezena na dosažení cíle. Jedná se o svěřenecký či jiný subjekt, který není institucí, a jeho struktura je navržena tak, aby byly odděleny jeho závazky od závazků původce. Držitelé účasti ji mohou volně směňovat a zastavovat.³⁸

3.3 Další pojmy

Kromě finančních transakcí a finančních institucí uvádí směrnice o DFT v článku 2 i další pojmy, které je potřeba pro další práci vymezit. Prvním z nich je ústřední protistrana. Ta je definována v nařízení EU 648/2012³⁹ jako právnická osoba vstupující mezi strany smluv uzavíraných na finančních trzích, čímž se stává kupujícím pro každého prodávajícího a prodávajícím pro každého kupujícího.

³⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/61/EU ze dne 8. června 2011 o správcích alternativních investičních fondů a o změně směrnic 2003/41/ES a 2009/65/ES a nařízení (ES) č. 1060/2009 a (EU) č. 1095/2010.

³⁸ Čl. 4 odst. 1 bod 66) nařízení 575/2013.

³⁹ Nařízení Evropskéhoho parlamentu a Rady EU č. 648/2012 ze dne 4. července 2012 o OTC derivátech, ústředních protistranách a registrech obchodních údajů.

Dále směrnice o DFT pracuje s nettingem neboli vzájemným započtením, což je způsob zúčtování vzájemných pohledávek a závazků, který je popsán v čl. 2 písm. k) směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/26/ES.⁴⁰ Jde o přepočtení pohledávek a závazků vyplývajících z převodních příkazů, které účastníci vydají ve prospěch jiných účastníků nebo je od nich obdrží, na jednu čistou pohledávku, resp. čistý závazek s tím důsledkem, že lze požadovat pouze čistou pohledávku a dlužit pouze čistý závazek.

Vzhledem k omezené místní působnosti daně je třeba rozlišovat místo emise finančních nástrojů. Směrnice o DFT proto stanovuje, že tam, kde se hovoří o finančním nástroji vydaném na území zúčastněného členského státu, myslí se finanční nástroj vydaný osobou, která má sídlo v tomto státě v případě právnických osob, nebo která má v tomto státě trvalé bydliště v případě fyzických osob. Nelze-li u fyzických osob určit trvalé bydliště, pak se použije místo obvyklého pobytu osoby.

Posledním pojmem, který směrnice o DFT zavádí je pomyslná hodnota. Tou se podle čl. 2 odst. 1 bod 12) rozumí základní nominální nebo jmenovitá částka, která se používá pro výpočet plateb uskutečněných na dané derivátové smlouvě.

⁴⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/26/ES ze dne 19. května 1998 o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry.

4 Základní prvky daně

Možnost vzniku daňověprávního vztahu je podmíněna existencí legislativní normy zakotvující jeho předpoklady. Základními prvky právní konstrukce daně jsou subjekt daně, objekt daně (někdy také předmět zdanění), daňový základ, daňová sazba a splatnost daně.

Poslední jmenovaný prvek, splatnost daně, začal být častěji zařazován mezi základní daňové prvky až v poslední době. Časový aspekt způsobu úhrady daně je však jistě neodmyslitelnou součástí právní konstrukce, která nechybí v žádném daňovém předpisu.

Vymezení základních prvků daně z finančních transakcí, o které pojednává tato práce, musí být elementární a nedílnou součástí tohoto textu. Předmětem daně jsou, jak název napovídá, finanční transakce. Byl definován již v předchozí kapitole, a proto se k němu již není třeba vracet. Pozornost bude na tomto místě postupně věnována ostatním výše vymezeným prvkům.

4.1 *Subjekt daně*

Prvním prvkem, kterým se budu zabývat při vymezení daně a jejích aspektů, bude její personální působnost. Subjektem daně je osoba, která nese daňové břemeno, ať již daň platí sama nebo prostřednictvím jiné osoby, která ji odvádí do státního rozpočtu.

V případě daně z finančních transakcí jsou subjektem daně zejména osoby právnické. Zcela obecně je možné říci, že se jedná o účastníky výše vymezených finančních transakcí. Konkrétní pravidla jsou však poněkud komplexnější.

Působnost směrnice o DFT se řídí zásadou usazení. Usazení je definováno v článku 4 směrnice o DFT. Podmínky pro určení, zda je zvažovaná osoba usazenou, jsou stanoveny zvláště pro finanční instituce a zvláště pro ostatní osoby. Při splnění více podmínek usazení současně se za relevantní považuje ta, která je uvedena jako první sestupně v pořadí tak, jak jsou uvedeny ve směrnici o DFT.

4.1.1 Finanční instituce

První podmínky usazení finanční instituce, které směrnice o DFT jmenuje, jsou převážně formalistického charakteru. Usazené jsou ty finanční instituce, které byly jako takové schváleny orgány daného členského státu, nebo byly zmocněny působit na jeho území ze zahraničí. Tato oprávnění se posuzují vzhledem k transakcím, na něž se vztahují.

Podle dalších kritérií se za usazenou v daném státě považuje taková finanční instituce, která má v tomto státě sídlo, trvalé sídlo, případně obvyklé sídlo, pokud trvalé sídlo nelze zjistit. Co směrnice o DFT myslí termíny trvalé sídlo a obvyklé sídlo není nikde upřesněno, bude tak zřejmě na jednotlivých státech, aby v rámci implementace tyto pojmy vyložily. Pokud má finanční instituce na území státu pobočku, tato pobočka se posuzuje ve vztahu k transakcím, které provádí.

Nakonec se pro účely daně z finančních transakcí za usazenou finanční instituci považuje i protistrana finanční instituce, která je usazená v daném členském státě na základě předchozích podmínek, při finanční transakci. Posledním případem finanční instituce, na kterou se hledí jako usazenou v daném členském státě je taková finanční instituce, která je účastníkem finanční transakce se strukturovaným produktem, nebo finančním

nástrojem podle směrnice MiFID,⁴¹ které jsou vydány na území zúčastněného členského státu.

4.1.2 Ostatní osoby

Seznam podmínek, kdy jsou osoby, jež nejsou finanční institucí, považovány za usazené v daném členském státě, je užší. Oproti finančním institucím se zde na prvním místě nachází statutární sídlo právnické osoby, nebo trvalé bydliště fyzické osoby. U fyzické osoby, u níž není možné trvalé bydliště určit, nabízí jako alternativu místo obvyklého pobytu.

Pro pobočku platí stejně jako v předchozím případě, že se hledí na finanční transakce, které tato pobočka provádí. Poslední podmínka se u finančních institucí a ostatních osob shoduje. To znamená, že se na osobu hledí jako na usazenou v uvedeném státě, pokud obchoduje s nějakým z vymezených finančních nástrojů, který byl v daném státě emitován.

4.1.3 Personální exempce

Osoba, které vznikne povinnost odvést daň, může prokázat, že neexistuje žádná souvislost mezi ekonomickou podstatou transakce a územím kteréhokoliv zúčastněného státu. Tato osoba se pak na základě tohoto prokázání nepovažuje za usazenou v daném členském státě.

4.2 Základ daně

Základ daně se určuje odlišně u transakcí, které se týkají derivátových smluv a ostatních transakcí. Je tomu tak z toho důvodu, že derivátové smlouvy se odvozují od tzv. bazického neboli podkladového aktiva a jeho vývoje. Následné vyrovnání probíhá pouze z rozdílu mezi pevně

⁴¹ Netýká se derivátů uvedených v příloze I, oddílu C směrnice, které nejsou obchodovány v organizované platformě.

stanoveným kurzem a tržní cenou v předem dohodnutém okamžiku. Reálné toky peněz jsou tedy pouze zlomkem hodnoty podkladového aktiva, což musí být v základu daně zohledněno.

4.2.1 Transakce, které se netýkají derivátových smluv

Základem daně z finančních transakcí, které se netýkají derivátových smluv, je celkové protiplnění za převod, které protistrana nebo třetí strana zaplatila, nebo zaplatit má.

Pokud je však toto protiplnění nižší než tržní cena, stává se základem daně tržní cena. V případě transakcí mezi subjekty skupiny je základem daně vždy tržní cena bez ohledu na sjednané protiplnění.

Tržní cena je pak směrnicí o DFT definována jako plná částka, která by byla zaplacená jako protiplnění za dotčený finanční nástroj při transakci za běžných tržních podmínek.

4.2.2 Transakce, které se týkají derivátových smluv

Základem daně z finančních transakcí, které jsou navázány na derivátové smlouvy, je pomyslná částka⁴² v této smlouvě uvedená v okamžiku finanční transakce.

Směrnice o DFT v článku 7 pamatuje i na případ, kdy by derivátová smlouva uváděla více než jednu pomyslnou částku. V takové situaci se základem daně stává ta pomyslná částka, které je ze všech uvedených nejvyšší.

⁴² Viz kapitolu 3.3.

4.2.3 Směnné kurzy pro výpočet základu daně

Finanční transakce jsou uzavírány a vypořádávány v různých měnách, což může vést k situaci, kdy částka rozhodná pro určení základu daně je uvedena v jiné měně, než je měna členského státu, který zdanění transakce provádí.

V takovém případě se jako směnný kurz použije buď kurz na nejrepresentativnějším devizovém trhu daného zúčastněného státu, nebo kurz, který je určen odkazem na tento trh v souladu s pravidly členského státu. K výpočtu se použije poslední prodejní směnný kurz zaznamenaný v okamžiku vzniku povinnosti úhrady daně.

4.3 Sazba daně

V případě tohoto základního prvku nechává směrnice o DFT zúčastněným státům určitou svobodu volby. Stejně tak jako je tomu například u harmonizace sazeb daně z přidané hodnoty, omezuje se evropský předpis pouze na stanovení dolní hranice pro určení sazby.

Tento spodní limit je určen odlišně pro transakce týkající se derivátových smluv a ostatní zdaněné transakce. Pro prvně uvedené platí, že sazba daně nesmí být nižší než 0,01 %. Pro ostatní finanční transakce je nejnižší možná sazba určena ve výši 0,1 %.

Legislativní volnost členských států je v oblasti určení sazby daně svázána dvěma dalšími podmínkami. První z nich stanoví, že sazba daně musí být určena jako procento základu daně. Druhá pak zakazuje stanovovat různé sazby pro finanční transakce v rámci jedné kategorie.

Z hlediska časové působnosti sazeb se na finanční transakci použije ta sazba, která byla platná⁴³ v okamžiku vzniku daňové povinnosti.

4.4 Úhrada daně

Úhradu daně provádí každá finanční instituce, která je buď sama účastníkem finanční transakce, nebo je transakce provedena na její účet, nebo pokud jedná jménem účastníka transakce. Příslušná daň je splatná daňovým orgánům zúčastněného členského státu, kde je finanční instituce usazená.⁴⁴

V případě, že finanční instituce jedná jménem jiné finanční instituce, nebo na její účet, povinnost odvést daň by podle pravidla popsaného v předchozím odstavci vznikla oběma subjektům. Dvojitmu zdanění jedné transakce zabraňuje směrnice o DFT v článku 10 odst. 2, kde za instituci povinnou odvést daň stanovuje tu finanční instituci, která jedná.

Směrnice však současně zakládá ručitelskou povinnost všem účastníkům finanční transakce v případě, kdy daň není zaplacená ve stanovené lhůtě. V takové situaci jsou za odvedení daně odpovědní všichni účastníci transakce společně a nerozdílně. Pro zvážení je však zúčastněným státům zanechána možnost při implementaci směrnice určit osobu, která bude solidárně povinná hradit daň.

4.4.1 Časové lhůty pro úhradu daně

Směrnice o DFT ukládá zúčastněným státům stanovit za účelem zajištění efektivního hrazení daně z finančních transakcí povinnosti týkající se registrace, účetnictví, vykazování a další náležitosti správního charakteru.

⁴³ V anglickém znění je užito termínu „in force“. Tomu by lépe odpovídal český překlad účinná.

⁴⁴ Blíže viz kapitolu 4.1.

Současně v této oblasti opravňuje Komisi k přijímání aktů v přenesené působnosti, které stanoví opatření, jež musí zúčastněné státy přijmout.

Zdaňovací období, za které osoba povinná hradit daň musí podávat přiznání k dani z finančních transakcí, činí jeden měsíc. Daňové přiznání se podává do desátého dne následujícího měsíce a daňový subjekt v něm musí uvést všechny údaje potřebné k výpočtu daně včetně celkové hodnoty transakcí pro každou daňovou sazbu.

Finanční instituce jsou také povinny uchovávat tyto náležité údaje minimálně po dobu pěti let bez ohledu na to, zda finanční transakce provedly vlastním jménem, či jménem jiné osoby. Stejně tak je pro povinnost uchovávání informací bez relevance, zda provedené finanční transakce činila finanční instituce na svůj nebo cizí účet.

Co však mohou zúčastněné státy při implementaci směrnice o DFT zohlednit, jsou povinnosti stanovené v tomto směru již na základě směrnice MiFID.

Z hlediska splatnosti má k úhradě daně docházet u elektronicky prováděných finančních transakcí v okamžiku vzniku daňové povinnosti. U ostatních finančních transakcí je pak splatnost stanovena v délce tří pracovních dnů od okamžiku vzniku povinnosti daň odvést. Daň se odvádí na účty stanovené zúčastněnými státy a Komisi zůstává pravomoc stanovit jednotné metody výběru daně.

Ověření, zda byla daň skutečně řádně uhrazena, pak budou provádět daňové orgány jednotlivých zúčastněných států. Povinnost zajistit, že daňové orgány budou tuto kontrolu provádět, leží na jednotlivých zúčastněných státech.

4.4.2 Zamezení podvodům a vyhýbání se dani

Přijímání opatření k zamezení daňových podvodů a obcházení daňové povinnosti zůstává v režii jednotlivých členských států. Směrnice pouze zakotvuje obecné pravidlo proti zneužívání daňového režimu.

Základním pravidlem, které není v daňovém právu ničím novým, je šetření situace dle ekonomické podstaty. To znamená, že uměle vytvořená opatření daňových subjektů, která sledují pouze vyhnutí se zdanění, nebo dosažení daňového zvýhodnění, se při stanovování daňové povinnosti neberou v úvahu.

Pod uměle vytvořenými opatřeními je možné si představit jakoukoli transakci, systém, akci, operaci, dohodu, grant, neformální dohodu, příslib, závazek nebo událost, které nejsou podloženy žádnou obchodní podstatou.⁴⁵ Tato opatření nemusí stát samostatně, ale může se jednat o celou sérii kroků.

Tento koncept je daňovému právu známý například v oblasti fúzí, kde je zvýhodněný daňový režim vázaný na řádné ekonomické důvody provedené transakce.⁴⁶ Na základě zkušeností s uplatňováním těchto pravidel lze konstatovat, že určení, zda je daná transakce založena na řádných ekonomických důvodech, nebývá v mnohých případech ani zdaleka jednoznačné.

Směrnice o DFT pro zkoumání, zda jsou opatření pouze uměle vytvořena a chybí jim obchodní podstata, navrhuje zejména zvážit řadu situací,

⁴⁵ V anglickém znění „lack of commercial substance“.

⁴⁶ Ustanovení § 23d zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, které je implementací Směrnice Rady 2009/133/ES ze dne 19. října 2009 o společném systému zdanění při fúzích, rozděleních, částečných rozděleních, převodech aktiv a výměně akcií týkajících se společností z různých členských států a při přemístění sídla evropské společnosti nebo evropské družstevní společnosti mezi členskými státy.

kteřou vyjmenovává v článku 13 bodě 3. Jde v první řadě o konzistenci právní charakteristiky jednotlivých kroků, ze kterých se posuzované opatření skládá, s právní podstatou opatření jako celku.

Na druhém místě se zabývá způsobem provedení opatření. Zvýšené podezření, že opatření je obchodně nepodložené vyvolává takový způsob provedení, který by nebyl běžně použit při činnosti, jež je považována za rozumné podnikatelské chování.

Dalšími situacemi způsobujícími pochybnosti jsou opatření, která obsahují prvky, které se navzájem nahrazují nebo ruší, případně uzavřené transakce, které mají kruhový charakter.

Poslední vzpomínanou situací jsou opatření, která přináší daňovému subjektu značné daňové výhody, které se však neodráží v jeho peněžních tocích ani v podnikatelských rizicích, která nese. Tuto podmínku je třeba nahlížet na základě daňové teorie,⁴⁷ podle které daně zvyšují míru podnikatelského rizika. Zákonodárce při stanovování daní postupuje takovým způsobem, aby zvyšoval riziko u málo rizikových činností a naopak rizikové a žádoucí činnosti zvýhodňoval, nebo alespoň nad míru daňově nezatěžoval.

Proto distorze mezi mírou rizika a daňového zvýhodnění vyvolává podezření, že se daňový poplatník vyhýbá své zákonné daňové povinnosti, nebo dokonce dosahuje takového postavení pomocí daňového podvodu.

Subjektivní záměr daňového poplatníka není pro určení účelu uměle vytvořeného opatření relevantní. Pokud opatření maří cíl, ducha a účel daňových předpisů, které by byly standardně použity, hledí se na něj tak, že má za hlavní účel vyhnutí se daňové povinnosti.

⁴⁷ KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a Politika*, str. 98 – 100.

Při posuzování, zda je účel vyhnutí se dani tím hlavním, se tento účel zkoumá v relaci k ostatním, pokud existují. Za hlavní se účel považuje v případě, že komparace ukáže, že ostatní cíle mají vzhledem ke všem okolnostem nanejvýš zanedbatelný význam.

Daňová zvýhodnění, ke kterým vedla opatření, se nezakládají na pouhém tvrzení, ale musí být kvantifikovatelná. Vyčíslit je lze jako rozdíl mezi daňovou povinností, která by daňovému subjektu vznikla bez provedení opatření, a vyšší daňové povinnosti, kterou má daňový subjekt zaplatit s ohledem na provedená opatření.

Speciální pravidlo platí pro depozitní certifikáty a obdobné cenné papíry, které jsou považovány za emitované v daném zúčastněném státě, pokud jsou vydané v podstatě za účelem vyhýbání se daňové povinnosti z transakce s podkladovým aktivem zúčastněného členského státu.

Přitom je potřeba hledět také na rozsah, v němž transakce s depozitním certifikátem nahradila obchod s podkladovým aktivem. Jedná-li se totiž o významný rozsah, potom leží na daňovém subjektu důkazní břemeno prokázání, že tato transakce nebyla prováděna právě za účelem vyhnutí se daňové povinnosti.

5 Důsledky zdanění finančních transakcí

Evropská komise vypracovala dokument posuzující dopady implementace posílené spolupráce v oblasti systému zdanění finančních transakcí. Mimoto také proběhlo několik konzultací při přípravě prvotního návrhu zdanění finančního sektoru na úrovni celé Evropské unie.

Jedním z hlavních cílů úpravy společného systému zdanění finančního sektoru v rámci posílené spolupráce je zabránění odlivu finančních aktivit z dotčených států a finančních center v rámci jejich jurisdikce. Za tímto účelem byl vytvořen koncept zásady protistrany a zásady emise, stejně tak jako zdůraznění principu materiality^{48, 49}.

5.1 Zvažované varianty posílené spolupráce

Evropská komise nechala vypracovat posouzení dopadů čtyř různých možností implementace společného zdanění finančních transakcí v rámci posílené spolupráce.

První varianta navrhovala trvalé vynětí určitých finančních nástrojů z působnosti daně. Jednalo se o emise a vyplácení podílových jednotek a akcií subjektů kolektivního investování do převoditelných cenných papírů nebo alternativních fondů. Dále pak mimo oblast zdanění mělo podle této varianty zůstat obchodování se státními dluhopisy a pokladničními poukázkami či repo a derivátovými nástroji.

⁴⁸ „Substance over form“ – tedy posuzování transakcí dle jejich skutečného obsahu, nikoli podle formálního aktu, který má zakrývat pravou podstatu daného jednání.

⁴⁹ Commission Staff Working Document – Impact Assessment accompanying the document: Proposal for a Council Directive implementing enhanced cooperation in the area of financial transaction tax. Analysis of policy options and impacts of 14 February 2013 /SWD(2013) 28 final/, s. 11-12.

Tato možnost by ale dle Evropské komise měla nepříznivý vliv na dosahování hlavních cílů jednotného systému zdanění. Narušovala by totiž neutralitu zdanění kvůli distorzím mezi jednotlivými produkty. Ohrozila by cíle směřující k získávání spravedlivého a podstatného příspěvku finančního sektoru na náklady finanční krize a konsolidaci veřejných rozpočtů. Nakonec by dle názoru Evropské komise nemuselo dojít ani ke zlepšení fungování finančních trhů, zejména pokud by ze zdanění bylo vyňato obchodování s deriváty či vysokofrekvenční obchodování.

Druhá možnost trvale vyjímá ze zdanění některé účastníky trhu. Mezi vyňaté subjekty patří správci veřejného dluhu, regionální rozvojové banky, penzijní fondy druhého a třetího pilíře a za určitých okolností některé obchodníky s cennými papíry v roli zprostředkovatelů.

Vynětí výše jmenovaných aktérů by však dle posudku Evropské komise vedlo k podobnému ohrožení cílů jednotného daňového systému jako předchozí varianta. Obdobně jako první možnost i tato alternativa způsobuje distorze na jednotném trhu, tentokrát mezi zdaněnými a nezdaněnými účastníky. Snižuje možnost výběru spravedlivého a podstatného příspěvku na úhradu nákladů krize a stejně jako v předcházejícím případě může být ohrožen cíl dosažení efektivněji fungujícího finančního trhu, pokud nebudou zdaněny veškeré finanční instituce.

Třetí varianta se zaměřuje na eliminaci možnosti vyhýbání se dani za pomoci přemístování aktivit či sídla subjektu. Doplňuje totiž zásadu usazení o zásadu místa emise a mění pořadí kritérií určujících přidělování daňové pravomoci v jednotlivých členských státech.

V důsledku takových změn by bylo posíleno dosahování vytyčených cílů. Mohly by být zdaněny transakce, které by jinak dani nepodléhaly z důvodu

jejich přemístění. Zavedení principu emise by mělo dopad na alokaci daňových příjmů, zejména na vrub těch členských států, které jsou sídlem důležitých finančních institucí, a ve prospěch těch členských zemí, kde mají finanční instituce své pobočky.

Poslední varianta, v pořadí čtvrtá, navrhuje na rozdíl od prvních dvou variant dočasné vyjmutí některých produktů, trhů a účastníků trhu ze zdanění. Jinými slovy doporučuje zavádět společný daňový systém v postupných krocích až po dobu několika let.

Z ekonomického hlediska je však dle názoru Evropské komise efektivnější zavést daň z finančních transakcí naráz. V postupném zavádění totiž spatřuje mnohé nevýhody. Jako první uvádí ve své zprávě o posouzení dopadů⁵⁰ masivní substituční efekt vyňatých transakcí za zdanitelné například pomocí promyšlených smluvních ujednání. To zdůrazňuje i jmenováním diskriminace mezi zdaněnými a nezdaněnými produkty, jako další nevýhody postupného zavádění daně.

Rozdílný přístup k různým účastníkům trhu by pak měl vyvolávat větší rozpětí na trhu, které by mohlo vyvolávat umělé nafukování tržního objemu a přispívat tak k destabilizaci a větší volatilitě na finančních trzích. Stejně tak by mohly být některé obchodní platformy upřednostňovány na základě toho, zda jsou vyňaty, či nikoli.

Všechny tyto dílčí nedostatky by tak celkově měly ohrožovat fungování jednotného trhu. Nakonec by takový rozpad základny pro výběr daně neumožnil dosáhnout hlavního cíle celé iniciativy daně z finančních transakcí, tedy výběru spravedlivého a podstatného příspěvku finančního sektoru na náklady finanční krize a konsolidace veřejných rozpočtů.

⁵⁰ Impact Assessment SWD(2013) 28 final, str. 43-44.

Na druhou stranu posudek přiznává, že nárazové zavedení daně může být v krátkém horizontu nelehké i díky mizivé zkušenosti se zdaňováním natolik mobilního předmětu a subjektů, jakými jsou finanční trhy a jejich účastníci.

5.2 *Důsledky posílené spolupráce*

Dopady zdanění finančního sektoru byly zkoumány a odhadovány při prvotním návrhu, který se vztahoval na všech 27 států Evropské unie. Pro účely posouzení změn dopadů v případě implementace na úrovni posílené spolupráce členských států bylo nutné si zodpovědět zejména tři hlavní otázky.

První otázkou bylo, jestli se zúžení dotčené oblasti nedotkne jednotného trhu. Dále zda nevyvolá reakce na různých trzích například změnu objemu obratu, přesun na jiné trhy a další substituční efekty. Nakonec bylo nutné analyzovat dopad na očekávané množství vybraných prostředků.

5.2.1 *Jednotný trh*

Posílená spolupráce na úrovni 11 členských států samozřejmě nemůže zajistit, že nedojde v určitých případech k dvojímu zdanění či nezdanění v rámci Evropské unie. V rámci jurisdikce, kde však bude jednotný přístup zaveden, by k takovým distorzím nemělo docházet.

Pokud by došlo v zúčastněných státech k transpozici a implementaci směrnice ve stejném duchu, a rozdíly v sazbách zůstaly spíše nepatrné, nemělo by docházet k přesunům kapitálu a zdaňovaných transakcí v rámci v této oblasti. Úplná jednotnost, která by vyloučila i zbývající riziko daňového plánování, by byla dosažitelná jedině pomocí nařízení namísto směrnice, která pouze stanovuje minimální sazbu daně.

Daňové konkurenci ovšem nemůže být zabráněno mezi oblastí posílené spolupráce a ostatními zeměmi Evropské unie. Nejvíce se to týká těch států, ve kterých se nachází významná finanční centra. Přestože nezúčastněné státy jako Kypr, Finsko, Irsko, Lucembursko, Malta, Polsko nebo Velká Británie mají své vlastní daně z finančních transakcí, uplatňují je na úzce definované transakce s cennými papíry. Typické jsou pro ně štědře vymezené výjimky a vynětí z předmětu zdanění pro finanční zprostředkovatele.

Dokonce může dojít v omezeném množství případů k dvojímu zdanění jedné transakce u institucí založených v oblasti podléhající zdanění dle směrnice o DFT u transakcí na trhu s lokální transakční daní. Takovým případům lze předcházet jedině formou uzavření smlouvy o zamezení dvojího zdanění zohledňující takové situace.

5.2.2 Tržní reakce

Účastníci trhu mohou za účelem snížení svého finančního zatížení změnit alokaci svých obchodních aktivit. Jednak mohou přesunout tyto činnosti do země s nižší daňovou povinností, mohou změnit svoje ekonomické aktivity tak, aby se dostali mimo předmět daně (změnou smluvní dokumentace nebo obchodního modelu), nebo od takových aktivit zcela upustit. Poslední varianta pak dokonce může vést až k celkovému vymizení určitého produktu či trhu v středním až dlouhodobém horizontu.

Geografický přesun se zdá na první pohled snazší v případě zúžení dotčené oblasti. Na druhou stranu je třeba mít na paměti, že motivace k přesunu finančních aktivit při zavedení zdanění finančních transakcí je ovlivněna větším množstvím faktorů, než pouze velikostí daňových jurisdikcí, jak bylo vidět v případě Švédska a Velké Británie. Obě země zavedly daň

z finančních transakcí na národní úrovni, avšak s rozdílným dopadem na přesun kapitálu.

Zásadní vliv na chování účastníků trhu má dostupnost substitutů za zdaněné produkty a trhy. Podoba daně je proto stejně důležitá jako výše sazby nebo její změny. Rozšíření působnosti na přeshraniční obchody například skrz formu registrace institucí může být jednou z cest, jak zabránit odlivu velkého objemu transakcí.

Vzhledem k článku 4.1 směrnice o DFT je pouhé přemístění sídla finanční instituce nedostatečným opatření pro vyhnutí se dani z finančních transakcí. Dani totiž bude nadále podléhat v případě transakcí s osobami ze zdaněných jurisdikcí a při obchodování s produkty emitovanými v zúčastněných státech.

Hledání substitučních investičních nástrojů, které by byly mimo předmět daně, je omezeno šíří předmětu daně, jak je definován směrnicí. Současně i možnost změny obchodního modelu, která by vedla k omezení daňové povinnosti, je poměrně limitována zněním směrnice o DFT, která se snaží postihnout co největší množství situací a účastníků.

Evropská komise zůstala poměrně sebejistou a nevidí velké riziko negativních dopadů na finanční trhy v důsledku obranných reakcí účastníků ve snaze vymanit se z povinnosti zdaňovat finanční transakce. Naopak omezení vysokofrekvenčního obchodování spíše vítá, neboť v něm spatřuje destabilizační nástroj, který vytváří na trhu falešné signály a přispívá k jeho narušování.

5.2.3 Rozpočtové důsledky

Odhady, které modelovaly výši daňových příjmů, pro původní návrh vztahující se na celou oblast Evropské unie, dospěly k částce okolo

57 miliard euro ročně. Z toho 19,4 miliardy euro mělo být vybráno z transakcí s cennými papíry a přibližně 37,7 miliardy euro pak z transakcí s finančními deriváty.

Tyto odhady vycházely z principu zdanění v zemi transakce a ročního obratu finančních transakcí ve všech členských státech Evropské unie. Takový postup nezohledňoval, že ne všechny transakce na těchto trzích musí probíhat mezi finančními institucemi z Evropské unie, tedy subjekty, na které se vztahuje navržená daň z finančních transakcí. Zároveň model nepočítal s transakcemi, které finanční instituce usazené v Evropské unii realizují na jiných trzích, případně na trzích zemí Evropské unie, ale pro neusazené subjekty, tedy nepodléhající dani.

S ohledem na to, že oba tyto nezapočítané faktory působí proti sobě, byl takto aproximovaný výsledek považován za přibližně odpovídající možné realitě. Předpoklad, že obě odchylky si velikostně přibližně odpovídají, je sice velmi zjednodušující, nicméně zjišťování přesnějších údajů, by vyžadovalo rozsáhlý sběr dat, který se pro účely předběžného posouzení dopadů návrhu jevil jako příliš náročný. Výsledky by totiž stále nebylo možné zpřesnit o proporční změny po zavedení daně v důsledku odlišného chování účastníků trhu.

Prvotní odhad daňových příjmů Komise v případě implementace původního návrhu směrnice v 11 zúčastněných zemích činil 30 až 35 miliard eur. V úvahu je však třeba vzít provedené úpravy návrhu. První zásadní změnou bylo omezení transakcí na primárních trzích, kam již nezahrnujeme emisi akcií a podílových jednotek SKIPCP⁵¹ a alternativních investičních fondů. Druhá změna pak doplnila zásadu rezidence zásadou emise.

⁵¹ Subjekty kolektivního investování do převoditelných cenných papírů.

Při úpravách výpočtu zohledňujících zúžení jurisdikce na 11 zemí posílené spolupráce, bylo opět nevyhnutelné pracovat se zjednodušujícími předpoklady. Prvním z nich byla hypotéza, že poptávka po finančních službách roste s velikostí a bohatstvím ekonomiky a současně se nemění poměr zdanitelných a nezdanitelných finančních služeb napříč Evropskou unií. Takové předpoklady vedly k odhadu ročních daňových příjmů ve výši přibližně 38 miliard euro.

Výše zmíněná zjednodušení však ignorují, že některé ekonomiky, jako například Velká Británie či Lucembursko mají jistý stupeň specializace v poskytování finančních služeb, nebo že mají některé finanční instituce s objemnými portfolii a aktivy dostupnými pro obchodování.

Aby byly tyto zvláštnosti zapracovány do modelu, posuzuje se velikost ekonomiky nikoli podle HDP, ale například podle čistého provozního zisku bankovního sektoru. To v sobě na jednu stranu předpokládá, že větší finanční instituce mají větší podíl na transakcích s finančními instrumenty, a tedy i zdanitelných transakcích, než malé. Na druhou stranu je alespoň částečně zahrnut i předpoklad, že v nezúčastněných členských státech s velkými finančními centry více obchodují finanční instituce z těchto států a třetích zemí. Tedy že stojí mimo rozsah zdanění daní z finančních transakcí podle směrnice o DFT.

Po takových úpravách odhad daně vybrané v zúčastněných členských státech dosahoval přibližně 34 miliard euro ročně. Je však třeba myslet také na to, že při tomto výpočtu je jedním z výchozích parametrů čistý provozní příjem bankovního sektoru v Evropské unii, který je mnohem volatilnější než základní alternativa, tj. HDP.

Evropská komise uvádí v dokumentu posuzujícím dopady zavedení daně z finančních transakcí přibližné podíly jednotlivých instrumentů na

odhadovaných daňových příjmech. V tabulce č. 2 je uvedeno srovnání jak původního návrhu pro daň na úrovni celé unie, tak v upravené výši pro případ posílené spolupráce 11 členských států.

Tabulka 2: Rozpad daňových příjmů (v mld. euro)

	EU27	EU11
Cenné papíry	19,4	13,0
- akcie	6,8	4,6
- dluhopisy	12,6	8,4
Deriváty	37,7	21,0
- kapitálové	3,3	1,8
- úrokové	29,6	16,5
- měnové	4,8	2,7

Zdroj: Impact Assessment SWD(2013) 28 final, str. 24

Rozdělení daňových příjmů z cenných papírů vychází z předpokladu, že podíly na příjmech generovaných zdaněním obchodování s cennými papíry (akciemi a dluhopisy) víceméně odpovídá podílu ekonomik zúčastněných států na HDP celé unie, neboť obchodování s cennými papíry by mělo reflektovat spíše velikost ekonomiky, než velikost finančního sektoru.

Zbývající část 21 miliard euro připadající na obchody s deriváty je pak rozdělena podle stejného klíče, jako byly rozděleny odhadované daňové příjmy celé Evropské unie. Tento přístup rozlišení tak v sobě zahrnuje fakt, že klíčová finanční centra Evropské unie a finanční centra specializující se na derivátové obchody⁵² zůstávají prozatím stranou posílené spolupráce.

Z hlediska rozpočtového určení daně z finančních transakcí bylo navrženo, aby část takto získaných příjmů tvořila vlastní zdroj rozpočtu Evropské unie.

⁵² Například City of London.

5.2.4 Makroekonomické dopady

K posouzení makroekonomických dopadů byly využívány dynamické stochastické modely všeobecné rovnováhy. Neposkytují sice na rozdíl od modelů dílčí rovnováhy tak širokou možnost rozpadu výsledků na jednotlivé sektory ekonomiky, ale jejich výhodou je, že mohou pracovat se sekundárními efekty a přeléváním efektů mezi sektory.

Model, který sestavila Evropská komise pro posouzení dopadů zavedení daně z finančních transakcí podle původního návrhu, vycházel mimo jiné z předpokladu, že veškeré investice jsou financovány emisí nových obchodovaných akcií podléhajících dani a propad cen akcií funguje jako investiční restrikce. Při posuzování dopadů posílené spolupráce již bylo vzato v úvahu, že společnosti mají přístup i k jiným zdrojům financování. To platí zejména pro ty společnosti, které nejsou kótované na burzách. Takových společností je v Evropě více než 95 %.

Model tak pracuje s předpokladem, že 70 % veškerého financování investic pochází ze zdrojů, které nepodléhají dani z finančních transakcí. Model pracuje se dvěma časovými obdobími a uzavřenou ekonomikou. Zahrnuje také hypotézu, že vyrovnaný stav, tedy situace, kdy subjekty na trhu již nemají důvod měnit své chování, by byl dosažen po přibližně 40 letech.

Očekávaný dopad daně na zdražení nákladů kapitálu je přibližně 7 procentních bodů. Odchylka HDP proto byla stanovena na 0,28 %. Tedy výše HDP pro rok 2050 se odhaduje o 81,1 % výš oproti dnešní úrovni.⁵³ Současně se předpokládá návrat příjmů z daně z finančních transakcí zpět do ekonomiky, tak aby ukazatel poměru dluhu k HDP zůstal konstantní

⁵³ Původní odhad, před započtením předpokládaných dopadů daně z finančních transakcí hovořil o 81,4 % nad současnou úrovní.

a aby mohly být lépe zachyceny ostatní dopady způsobující distorze na trhu.

Z pozitivních makroekonomických dopadů vzpomíná zpráva Evropské komise spravedlnost daně z finančních transakcí a příznivé redistribuční efekty, které však není možné zahrnout do modelu. Z možných vlivů na ostatní státy světa, tj. včetně nezúčastněných členských zemí Evropské unie, zmiňuje fragmentární dopad na nárůst nákladů kapitálu. Dále uvažuje nad možnými změnami obchodních modelů zahraničních společností, které by se mohly dostat do působnosti daně obchodováním s rezidenty zúčastněných států. Zejména se domnívá, že by zdanění vedlo k snížení nadměrného tržního objemu a zmenšení podílu vysokofrekvenčního obchodování na celkovém obratu.

Dle názoru Evropské komise by pozitivní dopady mělo mít i působení daně na zvýšení efektivity finančních služeb, například snižováním transakčních nákladů. Neočekává ani žádné nepříznivé dopady na finanční kapacitu zúčastněných zemí díky velikosti a atraktivitě této oblasti.⁵⁴

5.2.5 Mikroekonomické dopady

Na základě zkušeností s jinými daněmi uvalenými na finanční transakce odhadovala Evropské komise spíše menší přímé i nepřímé administrativní náklady po zavedení informačních systémů a jejich uvedení do plného provozu.

Hlášené náklady na výběr britské stamp duty se pohybují okolo 0,1 % celkových daňových příjmů. Takto příznivý poměr je způsoben především proto, že téměř všechny transakce jsou vypořádávány elektronicky.

⁵⁴ Evropská unie představuje přibližně čtvrtinu světové ekonomické aktivity. Zúčastněné státy pak tvoří dvě třetiny ekonomiky Evropské unie a 90 % ekonomiky eurozóny.

Informace jsou sbírány a zpracovávány zúčtovacími bankami a regulátory. Jedná se navíc o informace, které musí finanční instituce uchovávat až po několik let, což značně ulehčuje kontrolu, výběr i zajištění daně.

Pokud bychom tedy vyšly z příkladu Velké Británie, tak po zohlednění toho, že v zúčastněných státech je více obchodních platforem a účastníků než ve Spojeném království, by administrativní náklady ročně činily 50 až 150 milionů euro. S takovou částkou bychom však mohli počítat, kdyby byla daň implementována centrálně. V případě nekoordinovaných decentralizovaných a národních řešení mohou náklady významně narůst.

Zkušenosti zemí, které již zaváděly nějakou z obdobných daní, ukázaly, že nastavování informačních systémů, i v situaci, kdy jsou zapojeny obchodní platformy, centrální protistrany a zúčtovací banky, zůstávají poměrně nízké. Konečně nepřímé administrativní náklady⁵⁵ by byly o to zanedbatelnější, že informace, které by musely finanční instituce poskytovat správci daně, se kryjí s údaji, které je finanční sektor již povinen poskytovat regulatorním institucím s ohledem na své další povinnosti.

I pro účastníky z jiných než zúčastněných států je harmonizovaný systém zdanění výhodnější než velké množství různorodých způsobů zdanění, se kterými by se museli vypořádávat individuálně.

Obavy, že daň z finančních transakcí by mohla snížit konkurenceschopnost evropského finančního sektoru a jeho institucí a vyvolat tak masivní propouštění zejména ve specializovaných finančních centrech, jsou dle názoru Evropské komise nepodložené. Nejvíce by totiž mělo být zavedením daně postiženo automatizované

⁵⁵ Tj. náklady subjektů daně. Blíže viz např. KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a Politika*, str. 46-48.

vysokofrekvenční obchodování, které je spíše méně náročné na pracovní sílu. Dopad na pracovní trh závisí také na obchodních strategiích dotčených institucí. Daňové náklady mohou být například přeneseny na klienty, rozpuštěny snížením marží, nebo kompenzovány snížením mezd.

Evropská komise ve své zprávě uvádí, že v počáteční fázi by mohlo naopak ještě docházet k tvorbě pracovních míst, zejména v oblasti IT, neboť by bylo potřebné přizpůsobit informační systémy novým požadavkům, které by zdanění finančních transakcí vyžadovalo. Také by bylo nezbytné vytvořit nové obchodní modely, což by mohlo být pracovní příležitostí pro další skupinu lidí.

Celkově však Evropská komise nepředpokládá negativní dopady na zaměstnanost v zúčastněných státech, protože daňové příjmy, které se budou v jiných sektorech vracet zpátky do ekonomiky, budou vyvolávat větší poptávku na trhu.

Vzhledem k efektům daně z finančních transakcí na jednotlivé sektory, jako například energetický průmysl, zpracovatelský průmysl, stavebnictví, služby a malé a střední podniky, lze očekávat různé dopady v závislosti na analyzovaném odvětví a podnikatelských modelech v souvislosti s aktivitami na finančních trzích.

Například energetickému průmyslu a odvětvím zaměřeným na export a import, která mají velkou dispozici vůči zahraničním měnám, by se prodražil hedging proti kurzovému riziku jako důsledek přímého působení daně z finančních transakcí ve výši 0,01 % derivátového obchodu. Naopak proti přímému vlivu daně by mělo nepřímo působit vytlačení nadměrného objemu transakcí nebo zvětšení rozpětí cen.

Odvětví, která k financování investic využívají mimo tradičního financování vlastním kapitálem a podnikovými půjčkami i vydávání akcií

a emise dluhopisů, by se musela vyrovnat se zdražením zdrojů kvůli vyšším transakčním nákladům na sekundárním trhu s těmito investičními nástroji. Makroekonomický model popsany v kapitole 5.2.4 dospěl ke zvýšení nákladů kapitálu přibližně o 7 procentních bodů. I zde však Evropská komise argumentuje nepřímými pozitivními vlivy v podobě potlačení neúměrného množství transakcí a zvětšení cenového spreadu.

Konečně je možné předpokládat, že sektor malých a středních podniků by nebyl negativně ovlivněn daní z finančních transakcí, protože finanční transakce typické pro toto odvětví jsou mimo působnost daně. V případě, že by některý z podniků zamýšlel zajistit si určitou cenu, úrokovou míru nebo měnové riziko, mohl by být dotčen zdaněním. Avšak v tomto sektoru, stejně jako ve všech ostatních, by se měly pozitivní a negativní efekty vzájemně ve velké míře vykompenzovat.

Z výše zmíněných důvodů by konkurenceschopnost nefinančního sektoru neměla být negativně dotčena společným systémem daně z finančních transakcí. Stejně tak by neměla být nepříznivě ovlivněna inovativnost a produktivita nefinančních společností, ať již jsou to velcí světoví hráči nebo spíše menší a střední podniky. Na druhou stranu tím, že bude atraktivita investic do finančních instrumentů relativně oslabena oproti investicím do reálné ekonomiky, může být část kapitálu, která je v současné době zadržována na finančních trzích, přesměrována do investic v reálné ekonomice.

6 Vývoj zavádění posílené spolupráce

Jak již bylo zmíněno, Rada povolila zavedení posílené spolupráce se souhlasem Evropského parlamentu dne 22. ledna 2013. O necelý měsíc později, 14. února pak představila Evropská komise návrh směrnice pro 11 zúčastněných států, jehož některými aspekty se zabývá tato práce v předchozích kapitolách. Původní záměr Komise byl zavést tuto směrnici s účinností od 1. ledna 2014. Tento ambiciózní plán se však nezdařil.

Na konci května 2013 se objevily spekulace, že zavedení posílené spolupráce se začalo zpomalovat. Mluvílo se o tom, že od nového roku se implementuje zdanění pouze na majetkové cenné papíry. Dluhopisy pak měly být zahrnuty do dvou let a deriváty ještě později, pokud vůbec. Současně i sazba daně měla být významně nižší, než původně navrhovaných 0,1 %. Odhady pracovaly s daňovými příjmy na úrovni jedné desetiny původních plánů.

O rok později, 6. května 2014 podepsali ministři financí 10 z 11 zúčastněných zemí⁵⁶ během zasedání ministrů financí Rady Evropské unie společné prohlášení⁵⁷ o záměru pokračovat ve snaze o zavedení společného systému zdanění finančních transakcí. Státy vyjádřily svůj závazek nadále prověřovat dopady daně z finančních transakcí na úrovni národních expertíz a projevíly zájem zavést daň v omezeném rozsahu nejpozději od 1. ledna 2016.

Podle společného prohlášení by se zpočátku mělo jednat o zdanění akcií a některých derivátových obchodů. Prohlášení však už dále nespecifikuje, zda by v této podobě měl být systém zdanění implementován ihned od

⁵⁶ Slovinský ministr financí Uroš Čufer společné prohlášení nepodepsal.

⁵⁷ Joint statement.

1. ledna 2016, ani kterých derivátů by se mělo zdanění týkat. Datum 1. ledna 2016 bylo označeno za nejpozdější okamžik, od kterého má být implementován první krok společného daňového systému daně z finančních transakcí. Časnější zavedení bylo však již tehdy vysoce nepravděpodobné vzhledem ke stavu, v jakém se implementační proces nacházel.

Dne 9. prosince 2014 na zasedání Rady Evropské unie ministři financí diskutovali vývoj zavádění posílené spolupráce. Ze zápisu ze setkání⁵⁸ vyplývá, že z dosud nevyjasněných oblastí bylo dosaženo shody z hlediska zdanění akcií. Naopak neuzavřenou otázkou zůstává vymezení derivátových obchodů, které mají podléhat dani z finančních transakcí, ačkoli i zde státy dospěly k porozumění v některých zásadních okruzích.

Dne 21. ledna 2015, týden před setkáním ministrů financí Evropské unie, vydali ministři financí Francie a Rakouska společný dopis vyzývající zúčastněné členské státy k obnovení diskuzí o zavedení daně z finančních transakcí. Ve svém návrhu vyjádřili zájem zavést daň z finančních transakcí od roku 2016 v co nejširším rozsahu a s nízkými sazbami.

V dopisu shrnují, že dosavadní diskuze ukázaly, že každý ze zúčastněných států by se klonil vyjmutí některých nástrojů ze zdanění, což by vedlo k tomu, že předmět zdanění by se zúžil natolik, až by celý koncept zdanění finančního sektoru začal ztrácet smysl. Zejména tomu tak bylo v oblasti zdanění derivátových obchodů.

⁵⁸ RADA EVROPSKÉ UNIE. *Press Release of 3356th Council Meeting of Economic and Financial Affairs*. Str. 7.

Dopis proto navrhuje nastolit čerstvý začátek, který by vycházel ze zdanění co nejširšího okruhu finančních nástrojů. Nerozvádí však, v jakém konkrétním smyslu by se měl nově definovaný systém zdanění lišit od návrhu z roku 2013. Poznává ale potřebu snížení rizika přemístění finančního sektoru mimo jurisdikce podléhající zdanění finančních transakcí.

Na setkání ministrů financí Evropské unie 27. ledna 2015, týden po vydání výše zmiňovaného dopisu, podepsali ministři 10 zúčastněných zemí společné prohlášení vyjadřující jejich obnovený závazek zavést daň z finančních transakcí. Z původních jedenácti zúčastněných států Řecko vzhledem k předcházejícím národním volbám svůj podpis nepřipojilo, neboť nemělo v danou chvíli zástupce, který by mohl zemi reprezentovat. Naopak Slovinsko, které nepodepsalo společné prohlášení v květnu 2014, se vrátilo ke konceptu a vyjádřilo svou vůli zapojit se do společného systému zdanění.

Společné prohlášení reaguje na dopis ministrů Francie a Rakouska a přijímá jimi navržený postup obnovit snahy o zavedení daně z finančních transakcí v co možná nejširším rozsahu a s nízkými sazbami od roku 2016. Zároveň je zdůrazněno, že je potřeba brát zřetel na dopady do reálné ekonomiky a na riziko přemístění finančního sektoru.

Na některém z dalších setkání ministrů financí Evropské unie má dojít k výměně informací o dosavadním postupu s tím, že Rakousko má nadále řídit politická jednání a Portugalsko se má zaměřit na koordinaci technického pokroku. Dále také zbývá vyjasnit, zda se Řecko, které nepřipojilo svůj podpis ke společnému prohlášení, bude nadále účastnit posílené spolupráce.

Datum, od něhož zúčastněné země předpokládají zavedení společného systému daně z finančních transakcí, se jeví opět poněkud ambiciózním. Země totiž stojí v podstatě na počátku veškerých implementačních prací a jediným podkladem je spíše politické prohlášení o jejich vůli začít spolupracovat v navržené iniciativě.

Závěr

Nedávná krize zasadila po delším období konjunktury překvapivou ránu nic netušícím ekonomikám. Při následném hledání viníků se pozornost začala obracet směrem k finančnímu sektoru, odkud vzešla první vlna krize a který byl i nejvíce zasaženou oblastí. Velká kapitálová mobilita a propojenost finančních trhů navíc způsobila rychlé rozšíření krize po celém světě.

Na záchranu některých finančních institucí byly vynaloženy nemalé prostředky z veřejných rozpočtů. Proto se začaly ozývat hlasy požadující, aby finanční sektor byl konečným nositelem tohoto nákladového břemene a podílel se na úhradě výdajů, které měl vyvolat.

Netrvalo proto dlouho, než přišly konkrétní návrhy, jak finanční sektor dodatečně zdanit. Mezi prvními se objevily koncepty příspěvku na finanční stabilitu a daně z finančních aktivit, které projednávaly země G-20. Evropská unie zvolila cestu daně z finančních transakcí.

Z těchto důvodů si tato práce dala za cíl přiblížit daň z finančních transakcí, její podobu na úrovni Evropské unie a předpokládané dopady její implementace. Této náplně bylo dosaženo v předchozích kapitolách a nyní je na místě shrnout hlavní závěry, ke kterým jsem dospěla.

Jak bylo popsáno v první kapitole, daň z finančních transakcí byla historicky navržena již několikrát. V některých zemích se více či méně úspěšně pokusili o její implementaci v různých podobách. Za ty úspěšnější můžeme považovat Velkou Británii, která na své burze City of London uvaluje již po desítky let tzv. stamp duty. O poznání méně vydařené pak bylo zavedení daně z finančních transakcí ve Švédsku v devadesátých letech minulého století.

Zajímavým faktem pak zůstává, že obě jmenované země se staly odpůrci daně z finančních transakcí na úrovni Evropské unie. Ta byla navržena ve formě směrnice v roce 2011. Již první diskuze však ukázaly, že jednomyslná shoda na úrovni celé (tehdejší) sedmadvacítky, která je v oblasti daňové harmonizace nutná, není dosažitelná.

Proto skupina jedenácti zemí, kterým navržená koncepce vyhovovala, požádala o povolení posílené spolupráce v této oblasti. Tomu Rada na doporučení Evropského parlamentu vyhověla. Nenásledovala však rychlá implementace společného daňového systému, ale spíše postupné utichnutí zájmu s občasnými snahami o obnovení iniciativy.

Skoro by se dalo říci, že větší zájem vyvolala daň z finančních transakcí u zemí, které se postavily proti jejímu zavedení. Velká Británie se obrátila s žalobou proti rozhodnutí o povolení posílené spolupráce na Soudní dvůr Evropské unie. Tato žaloba, které se podrobněji věnuje kapitola 2.6, byla zamítnuta, avšak s poukazem na její předčasnost. Možnost nového žalobního návrhu, jenž by se mohl setkat s větším úspěchem, tak nebyla vyloučena. Nyní je ale nutné počkat, jak se ke společnému systému zdanění finančního sektoru postaví zúčastněné jurisdikce.

Samotná podoba návrhu prošla od původního znění v roce 2011 drobnými úpravami, aby lépe korespondovala s omezenou územní působností v rámci posílené spolupráce. Návrh směrnice o DFT z roku 2013 tak v sobě odráží jistá specifika zúžení. Základními pojmy, které se s tímto návrhem vážou, jsem se zabývala ve třetí kapitole, kde v návaznosti na směrnici o DFT popisují zejména definice finančního nástroje, finanční transakce a finanční instituce.

Základní prvky daně pak dokresluji ve čtvrté kapitole. Zde do většího detailu rozebírám zásadu emise, která je právě jedním z charakteristických

znaků, které byly do návrhu z roku 2013 nově dodány oproti původnímu konceptu. Tento princip je totiž v očích Evropské komise nahlížen jako nutný nástroj k zabránění vyhýbání se dani pomocí pouhého přesunutí finančních aktivit mimo jurisdikce podléhající zdanění.

Důležitým aspektem je také rozdělení zdaňovaných obchodů na transakce s deriváty a transakce s cennými papíry. Tyto dvě skupiny totiž mají odlišně definován jak základ daně, tak podléhají i jiné sazbě daně. K určení sazby je také nezbytné poznamenat, že směrnice ukládá pouze minimální hranici a na zúčastněných státech ponechává možnost zatížit své daňové poplatníky větším zdaněním.

Co také Evropská unie ponechává na jednotlivých státech, jsou administrativní a správní záležitosti. Stejně tak směrnice pouze obecně definuje zásadu materiality, ale konkrétní opatření proti daňovým únikům opět svěřuje do režie národních právních úprav.

Teoretické vymezení směrnice se však neobejde bez alespoň modelového prověření očekávaných dopadů implementace. Pro zavádění společného systému daně z finančních transakcí na úrovni posílené spolupráce byly zvažovány čtyři možné varianty, a to trvalé vynětí některých finančních nástrojů, trvalé vynětí některých účastníků trhu, dočasné vynětí nástrojů či aktérů a varianta doplňující zásadu usazení zásadou emise.⁵⁹

Hlavním cílem daně z finančních transakcí má být výběr podstatného a významného příspěvku finančního sektoru na náklady potenciálních krizí, které mohou nastat v budoucnu. Proto také jedním z podrobně zkoumaných dopadů daně byly odhadované daňové příjmy.

⁵⁹ Blíže viz kapitulu 5.1.

Ty byly vyčísleny za určitých zjednodušujících postupů na přibližně 35 miliard euro ročně. Tyto příjmy by měly být částečně přímým zdrojem rozpočtu Evropské unie.

Pomocí makroekonomických modelů byl zkoumán vliv na vývoj HDP. Ten by vlivem zdražení kapitálu pro financování investic měl podle odhadů Evropské komise růst v padesátiletém horizontu o 0,28 % méně, než při variantě bez zdanění. Z hlediska mikroekonomických dopadů se pak Komise zaobírala zejména otázkou konkurenceschopnosti a pracovního trhu. Ve své zprávě však negativní vlivy zdanění bagatelizuje a vyzdvihuje teoretické konstrukty podporující její vize.

Jak už však bylo v závěru poznamenáno, implementační snahy zúčastněných států se po schválení posílené spolupráce v lednu 2013 poněkud odmlčely. Původní plány počítaly se zavedením daně již od ledna 2014. Ač byl tento záměr od počátku velmi ambiciózní, opadlý zájem vyvolával pochybnosti, zda bude daň vůbec někdy zavedena.

Začátkem roku 2015 byla obnovena jednání zúčastněných států a ministři financí těchto zemí podepsaly společné prohlášení, ve kterém se znovu hlásí k záměru zavést společný systém zdanění finančního sektoru a zavazují se k obnovení diskuzí a snah o implementaci. Časový rámeček, ve kterém hodlají daň z finančních transakcí uvést do chodu je opět velmi ambiciózní. Určily si totiž rok 2016 jako nejzazší termín pro zavedení daně.

Zůstává otázkou, v jaké podobě a jestli vůbec státy dosáhnou v tomto časovém limitu společného systému zdanění finančních transakcí a jaké to vyvolá reakce jak na finančních trzích v rámci působnosti daně, tak i mimo ni, zejména u odpůrců v rámci Evropské unie.

Literatura

BAKEŠ, Milan; KARFÍKOVÁ, Marie; KOTÁB, Petr; MARKOVÁ, Hana a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-440-7.

Commission Staff Working Document – Impact Assessment accompanying the document: Proposal for a Council Directive implementing enhanced cooperation in the area of financial transaction tax. Analysis of policy options and impacts of 14 February 2013 /SWD(2013) 28 final/.

Global Tax Alert. *EU Finance Ministers issue statement on renewed commitment to implement EU financial transaction tax*. [online]. © 2015 EYGM Limited. [cit. 2015-03-29]. Dostupné z <http://www.ey.com/GL/en/Services/Tax/International-Tax/Alert--EU-Finance-Ministers-issue-statement-on-renewed-commitment-to-implement-EU-financial-transaction-tax>

Global Tax Alert. *EU Financial Transaction Tax – Latest Developments*. [online]. © 2013 EYGM Limited. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z <http://www.ey.com/GL/en/Services/Tax/International-Tax/Alert--EU-financial-transaction-tax---latest-developments>

Global Tax Alert. *France and Austria propose new scope and faster progress for a European Financial Transaction Tax*. [online]. © 2015 EYGM Limited. [cit. 2015-03-28]. Dostupné z <http://www.ey.com/GL/en/Services/Tax/International-Tax/Alert--France-and-Austria-propose-new-scope-and-faster-progress-for-a-European-Financial-Transaction-Tax>

HM REVENUE & CUSTOMS. Stamp Duty Reverse Tax - the basics. *Hmrc.gov.uk* [online]. © Crown Copyright [cit. 2014-04-30]. Dostupné z <http://www.hmrc.gov.uk/sdrt/intro/basics.htm>

INTERNATIONAL MONETARY FUND. *Financial Sector Taxation: The IMF's Report to the G-20 and Background Material* [online]. September 2010. [cit. 2014-04-29]. Dostupné z <http://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2010/paris/pdf/090110.pdf>

Joint Statement by ministers of Member States participating in enhanced cooperation in the area of financial transaction tax [online]. Consilium Europa 2015. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/ecofin/2015/01/27/>

KEYNES, John Maynard. *The General Theory of Employment, Interest and Money* [online]. A Project Gutenberg of Australia eBook. [cit. 2014-04-29]. Dostupné z <https://sites.google.com/site/biblioeconomicus/KeynesJohnMaynard-TheGeneralTheoryOfEmploymentInterestAndMoney.pdf?attredirects=0>

Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie vyhlášené v Úředním věstníku Evropské unie pod č. 2012/C 326/01.

KOZÁK, Pavel. *Zdanění finančních institucí*. Praha, 2013. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví, Katedra veřejných financí.

KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a Politika*. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-86395-84-7.

LAROSIÈRE, Jacques de. *The High Level Group on Financial Supervision in the EU* [online]. February 2009. [cit. 2014-04-30].

Dostupné z:

http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/de_larosiere_report_en.pdf

MATHESON, Thornton. *Taxing Financial Transactions: Issues and Evidence* [online]. March 2011. *IMF working Paper* No. 11/54. [cit.

2014-04-28]. Dostupné z:

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp1154.pdf>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 575/2013 ze dne 26. června 2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení (EU) č. 648/2012.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 648/2012 ze dne 4. července 2012 o OTC derivátech, ústředních protistranách a registrech obchodních údajů.

Návrh směrnice Rady, kterou se provádí posílená spolupráce v oblasti daně z finančních transakcí: COM/2013/071 final - 2013/0045 (CNS).

RADA EVROPSKÉ UNIE. *Press Release of 3310th Council Meeting of Economic and Financial Affairs*. [online]. Dostupné

z http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec_ofin/142513.pdf

RADA EVROPSKÉ UNIE. *Press Release of 3356th Council Meeting of Economic and Financial Affairs*. [online]. Dostupné

z http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec_ofin/146136.pdf

Rozhodnutí Rady č. 2013/52/EU, kterým se povoluje posílená spolupráce v oblasti daně z finančních transakcí ze dne 22. ledna 2013.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 30. dubna 2014 ve věci C-209/13.

Shrnutí posouzení dopadů. Průvodní dokument k návrhu Směrnice Rady, kterou se provádí posílená spolupráce v oblasti daně z finančních transakcí ze dne 14. 2. 2013. SWD(2013) 29 final. Dostupné z <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/files/download/082dbcc53b70d21c013cedc36eb93de6.do>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/41/ES ze dne 3. června 2003 o činnostech institucí zaměstnaneckého penzijního pojištění a dohledu nad nimi.

Směrnice Evropského parlamentu a rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů, o změně směrnice Rady 85/611/EHS a 93/6/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES a o zrušení směrnice Rady 93/22/EHS.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. června 2006 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu (zrušena).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/49/ES ze dne 14. června 2006 o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí (zrušena).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/65/ES ze dne 13. července 2009 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se subjektů kolektivního investování do převoditelných cenných papírů (SKIPCP).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/61/EU ze dne 8. června 2011 o správcích alternativních investičních fondů a o změně směrnic 2003/41/ES a 2009/65/ES a nařízení (ES) č. 1060/2009 a (EU) č. 1095/2010.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU ze dne 26. června 2013 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky, o změně směrnice 2002/87/ES a zrušení směrnic 2006/48/ES a 2006/49/ES.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/26/ES ze dne 19. května 1998 o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry.

Směrnice Rady 2006/112/ES ze dne 28. listopadu 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty.

Směrnice Rady 2009/133/ES ze dne 19. října 2009 o společném systému zdanění při fúzích, rozděleních, částečných rozděleních, převodech aktiv a výměně akcií týkajících se společností z různých členských států a při přemístění sídla evropské společnosti nebo evropské družstevní společnosti mezi členskými státy.

Směrnice Rady 2010/24/EU ze dne 16. března 2010 o vzájemné pomoci při vymáhání pohledávek vyplývajících z daní, poplatků, cel a jiných opatření.

Směrnice Rady 2011/16/EU ze dne 15. února 2011 o správní spolupráci v oblasti daní a o zrušení směrnice 77/799/EHS.

TOBIN, James. *A proposal for International Monetary Reform*. *Eastern Economic Journal*. [online]. 1978, č. 4 [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: http://college.holycross.edu/RePEc/ej/Archive/Volume4/V4N3_4P153_159.pdf

Shrnutí

Cílem diplomové práce je přiblížení koncepce daně z finančních transakcí s jejími historickými kořeny. Hlavní náplň práce spočívá především v deskripci daně z finančních transakcí v rámci zamýšlené posílené spolupráce některých členských států Evropské unie a hodnocení předpokládaných dopadů jejího zavedení.

První kapitola podrobněji přibližuje vývoj na mezinárodním poli, který v reakci na finanční krizi zvedl zájem o různé možnosti zdanění finančního sektoru. Ve stručnosti shrnuje varianty, které byly uvažovány, a dále se detailněji zabývá cestou, kterou se vydala Evropská unie, tedy daní z finančních transakcí.

Druhá kapitola práce zkoumá aspekty posílené spolupráce a její specifika oproti celounijní úpravě. Kapitulu pak uzavírá judikát Soudního dvora Evropské unie, který rozhodoval o žalobě Velké Británie zpochybňující soulad rozhodnutí Rady o povolení posílené spolupráce s právem a principy fungování Evropské unie.

Hlavní prvky daně jsou analyzovány ve třetí a čtvrté kapitole v návaznosti na hlavní směrnice, o které se opírají. Tyto dvě kapitoly, které mají spíše technický charakter, vytvářejí předpoklad pro analýzu důsledků a dopadů daně, která je náplní páté kapitoly.

Poslední kapitola uvádí vývoj zavádění společného systému zdanění, který se značně odchýlil od původních plánů. Namísto původně plánovaného zavedení daně od počátku roku 2014, podepsalo států Evropské unie v lednu 2015 společné prohlášení stanovící závazek zavést daň od roku 2016. Tento plán bude možné jen stěží naplnit, neboť necelého tři čtvrtě roku před stanoveným termínem se státy ještě nedohodly ani na přesném vymezení finančních transakcí, které by se měly stát předmětem daně.

Klíčová slova: daň z finančních transakcí, finanční transakce, posílená spolupráce

Resume: Tax on financial transactions

The goal of the diploma thesis is the characterization of the tax on financial transactions with its origins. The main content lies primarily in the description of the tax on financial transactions within the frame of the enhanced cooperation of some of the member states of the European Union and assessment of the assumed impacts of its implementation.

The first chapter describes in more detail the development in the international field after the financial crisis which attracted attention to the various ways of taxation of financial sector. Options that were considered are briefly summarized in this chapter and then the detailed attention is paid to the path chosen by the European Union, i.e. the tax on financial transactions.

The second chapter of the thesis examines the aspects of the enhanced cooperation and its specifics in comparison with the whole-union system. The chapter is finished with the case of the European Court of Justice where the claim of Great Britain disputing the conformity of the Council's decision approving the enhanced cooperation with the law and the principles of functioning of the European Union is decided.

The main elements of the tax are analyzed in the third and the fourth chapter in accordance with the directives on which they are based. These two chapters which are more of the technical character, create conditions for analysis of the impacts of the tax further described in the fifth chapter.

The last chapter introduces the development of implementation of the common system of taxation which went significantly different than assumed. The original plans aimed to establish the tax since the beginning of 2014, instead in January 2015 ten members of the European Union signed the joint statements announcing their intention to establish the taxation by the year 2016. This plan would be hard to accomplish as there are only few areas clearly agreed on when only few months are left.

Key words: tax on financial transactions, financial transactions, enhanced cooperation